

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI

SÕDUR

17. 03.

11

1934.

XVI AASTAKÄIK

Sisustik:

Kol. A. Jaakson: Isiku väärtus ühiskonnas ja ajaloos. — *Valeur de la personnalité dans la société et dans l'histoire.*

Kol. K. Trakman: Kaitseväelaste poliitilisest tegevusest osavõtmise keelu sisu. — *Contenu de l'interdiction concernant la participation des militaires à la politique.*

Kol.-ltm. H. Grabbi: Sõda ja lahing tänapäeval ning tulevikus (lõpp). — *La guerre et la bataille aujourd'hui et à l'avenir.*

5. suurtükiväegrupi 15. aastapäev. — *15-ième anniversaire de 5. groupe d'artillerie.*

Kapten J. Aksel: Tehnilise ja insenerilise varustuse korrashoid. — *Arrangement du matériel technique et de génie.*

J. Pert: Vabadussõja-aineliste maalide näitus. — *L'exposition des peintures-com-*

posée d'après les motives de la guerre d'indépendance.

SÕJATEHNIKA ALALT:

O. K.: Mitmesugused relvade märgid ja nende tähendused. (Järg). — *Différentes signes sur les armes et leur signification.*

LEX: Päevapildistamine nägematute kiirte abil. — *Photographiement au moyen des rayons invisibles.*

R. Stokeby: Baltimere blokaad a. a. 1854—1855. — *Blocus de la mer Baltique en 1854—1855.*

TAGAVARAVÄE OHVITSERIDE ELUST:

M. T: Tagavaraväe-ohvitserid kordamisõppustel 1933. a. — *Officiers de réserve participant aux exercices récapitulatifs.*

Sõjakirjandus. — *Bibliographie.*

Sport. — *Sport.*

Vastutav toimetaja kolonelleitnant **V. KÜLAOTS**

Kõnetr. Kaitseväge nr. 40

Tegev toimetaja kolonelleitnant **A. LAATS**

Kõnetr. Kaitseväge nr. 163

Kodune kõnetr. Kv. nr. 372

Väljaandja: „**SÕDUR**” Tallinn, Toomkooli nr. 7

Toimetus ja talitus:

Toompeal, Toomkooli nr. 7

Kõnetr. Kaitseväge nr. 163

Talitus avat. k. 0800—1500

Toim. kõnet. k. 0800—1500

„SÕDURI” TELLIMISE HIND:

Aastas 6 kr. — poolaastas 4 kr.

Veerandaastas 2 kr. 20 s.

Üksiknumber 20 s.

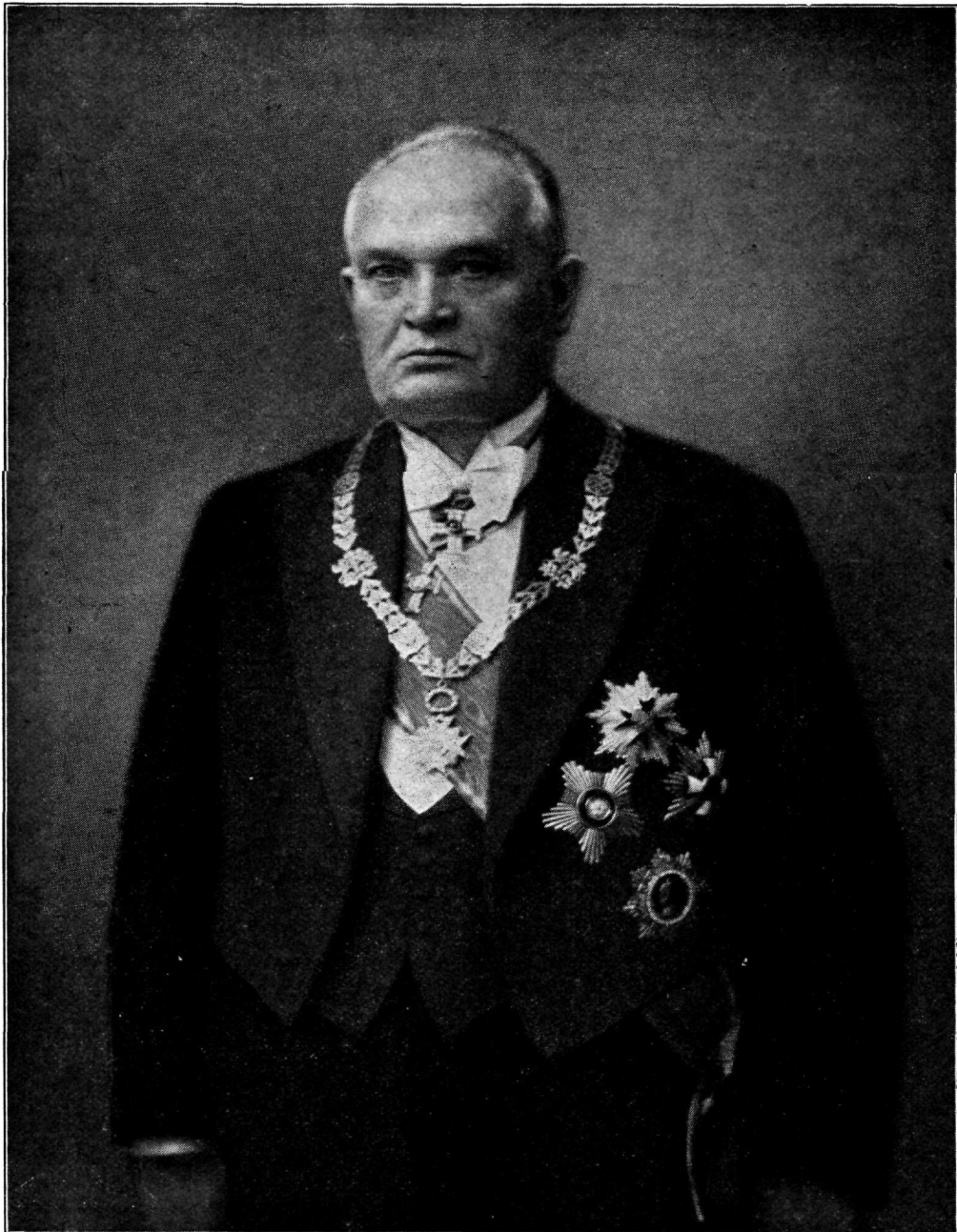
SÕDUR

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI

Nr. 11

XVI aastakäik

17.03.34.

K. Päts

Peaminister Riigivanema ülesannetes.

RIIGIVANEMA OTSUS

12. märtsist 1934. a.

Nr. 173.

1. Põhiseaduse paragr. 60. punkt 7. ja Kaitseseisukorra seaduse § 1. alusel kuulutan välja kaitseseisukorra kogu Vabariigis 6 kuuks, arvates 12. märtsist kell 17.
2. Kaitseseisukorra seaduse § 7. punkt 1. põhjal nimetan kaitsevägede ülemjuhatajaks kindr.-leitn. Johan Laidoneri, pannes tema peale ka sisekaitseülema kohused, määrates viimasele abiks kindralmajor G. Jonsoni.
3. Vabastan vägede juhataja kohustetäitmisest kindralmajor P. Lille ja sisekaitseülema kohustetäitmisest kindralmajor G. Jonsoni.
4. Riigi raudteed, post, telegraaf ja telefon alluvad operatiivselt kaitsevägede ülemjuhatajale.
5. Käesolev otsus maksma panna telegraafiteel.

K. PÄTS,
Peaminister Riigivanema ülesannetes.

J. MÜLLER,
Kohtu- ja Siseminister.

Kaitsevägede Ülemjuhataja Käsukiri

Nr. 2.

Tallinnas, 13. märtsil 1934. a.

Riigivanema otsusega 12. märtsist 1934. a. olen nimetatud Vabariigi kaitsevägede Ülemjuhatajaks.

Astudes sellele vastutusrikkale kohale tervitan kogu meie kaitseväge ja kaitseliitu ja loodan, et leian kõikide vanade ja noorte kaasvõitlejate poolt samasugust tihedat ja heatahtlikku koostööd, nagu see sündis Vabadussõja päevil ja peale 1. detsembrist 1924. a.

J. LAIDONER,
kindralleitnant,
Kaitsevägede Ülemjuhataja.

Riigivanema Käsukiri Kaitsevägedele

Nr. 7.

14. märtsil 1934. a.

Riigikaitse rahuaegse korraldamise ja juhtimise seaduse § 18. põhjal määran Kaitsevägede Ülemjuhataja kindralleitnant J. Laidoneri ühtlasi ka kaitsevägede juhatajaks.

K. PÄTS,
Peaminister Riigivanema ülesannetes.

K. SELTER,
Peaministri asetäitja.

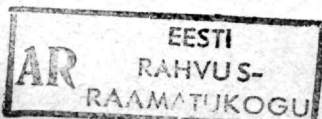
Nr. 4.

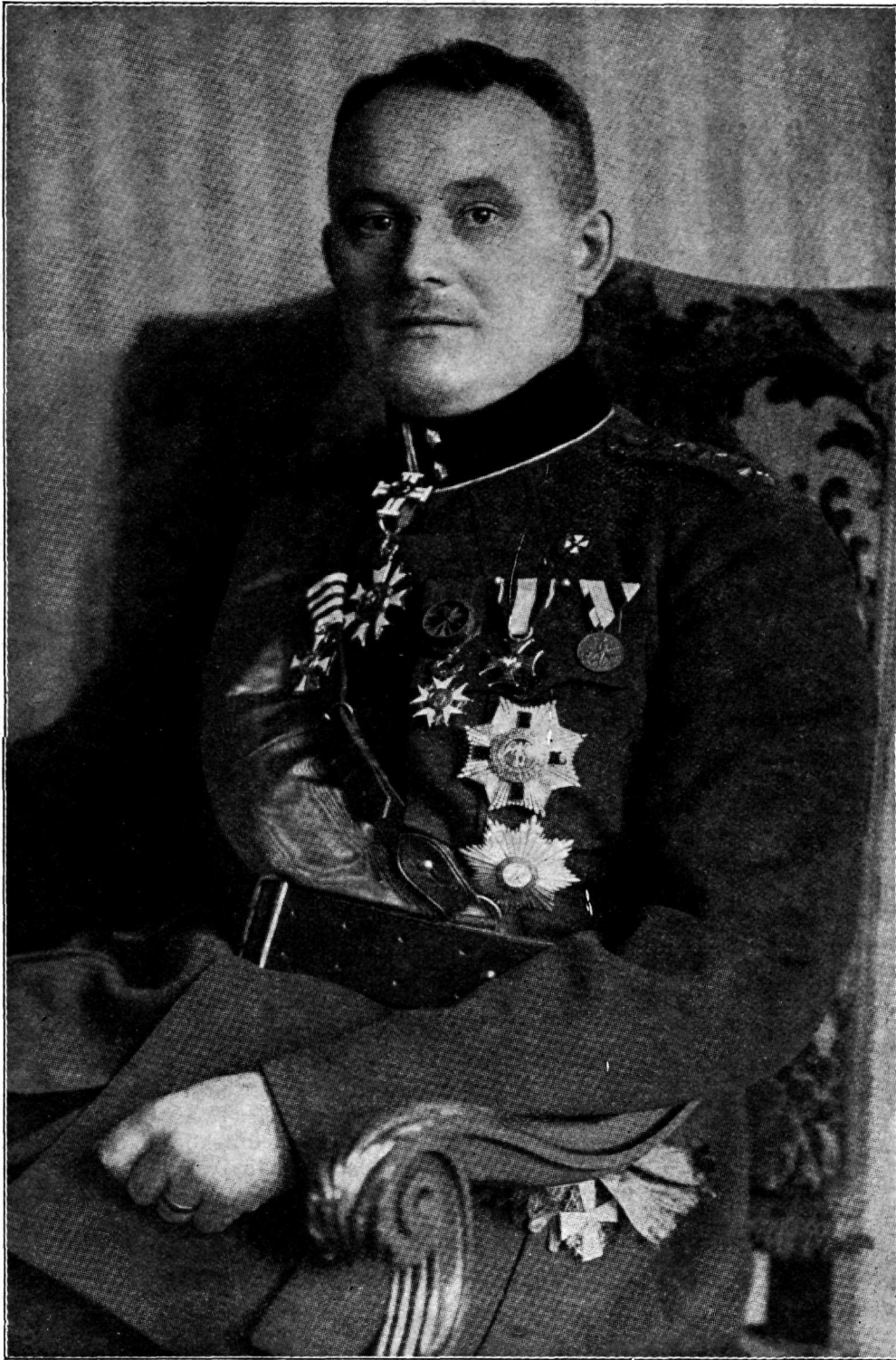
7. märtsil 1934. a.

Määrän 2. diviisi ülema kindralmajor Nikolai Reek'i teenistuse huvides kaitsevägede staabi ülemaks, arvates 7. märtsist s. a., vabastades teda samast kuupäevast 2. diviisi ülema ametikohalt.

K. PÄTS,
Peaminister Riigivanema ülesannetes.

P. LILL,
kindralmajor,
Kaitseminister
ja kaitsevägede juhataja k. t.

Kindralleitnant J. Laidoner
Kaitsevägede Ülemjuhataja.

Isiku väärtus ühiskonnas ja ajaloos.

Kolonel A. Jaakson.

Käesoleva teema sissejuhatusena tahaks peatuda mõne algmõiste selgituse juures, mis vajalikud pärastisel küsimuste arutlusel. — Need on *isiksuse, ajaloo ja ajalooprotsessi* mõisted.

Inim-isik väljendab end töös, tegevuses, toimingus. Olgu need toimingud vaimsed või füüsilised. — Toiming, tegevus on tulemus isiku otsustusvõimest. *Otsustusvõime* on enam-vähem stabiilne osa iskust. Ta jääb püsima ka mitmesuguste mõtete ja meeolude muutmisel. See muutumata osa nimetataksegi *isiksuseks*. See on inimese vaimne füsioloogiam, tema vaimne *Mina*, mis tuumaks kogu me olemisele.

Iga isiksus on olemas ainult ühes ainsas eksemplaris. Ei ole olemas kahte täieliselt sarnast isiksust.

Inimene on elanud juba alates oma olemise algpäevist saadik karjana, huljana, ühiskonnana. —

Kultuuri algpäevil, algelises ühiskonnas, oli inimkari väga ühtlane. Massist oraldusid vaid üksikud, eriti andekad indiviidid, esinedes *päälikutena*, teised aga alituvad enamasti pimesi kõigile korraldustele ja elavad ühetaolist elu. —

Vähehaaval, kultuuri arenedes, tekib ühiskonnas isikute *differentseerumine* — eristumine küll liikidesse, seisustesse ja elukutsetesse. —

Isik satub konflikti — vastuollu teiste huvidega, ühiskonna huvidega. Tekib võitlus ja võistlus. Selles võitluses areneb ja kasvab inimsoo hingeline jõud, ja kasvab ja areneb *isikute teguvõime*. —

Vaatama sellele kuivõrd on arenenud isik, kuivõrd on ta vastolus ühiskonnaga, ei saa isik elada *ainult enesele*, arendada *ainult enese isedust*. Iga isik, nõrk või tugev, on osa ühiskonnast. — sotsiaalsest organisatsioonist, kus ta kasvanud ja kus ta elab, ja kuhu ta kuulub.

Järelikult inimese-isiksuse, s. o. individualiteedi tunde kõrval, on igas inimeses veel *sotsiaalne teadvus*, kuuluvus ühiskonda. —

Nagu nägime, eraldas isikut massist *isiku tahe* — otsustusvõime — individuaalteet. — See oli isiksuse alus.

Hulkade tahe, hulkade koondatud tegevus *ühise sihi poole* loob *ühiskonna*. — Koostöö vajadus on loomulik omadus ini-

mesele. Ta asetseb inimese alateadvuses, on inimese üks primäär-emotsioone. —

Ühiskonna õpetuse — sotsioloogia — rajaja *August Comte* näeb ühiskonnas kui organisatsioonis kaht erinevat osa:

1. *ühiskonna staatika* ja 2. *ühiskonna dünaamika*. Esimene vaatleb ühiskonda kui vormi, reegleid, ühiskonda kui *teatavat korda* (conditions d'existence) ja teine — *dünaamika* — vaatleb ühiskondlikku *progressi*, liikumist (mouvement continu). —

Nii siis — ühelt poolt seadused, määrused, raamistik *hulkade tahte suunamisele* ja teiselt poolt ühiskondlik tuksuw ja alaliselt liikuv ja arenev elu. Ühelt poolt isikud loovad seadusi, paragrahve, et anda *uut suuna* rahva ostinguile, et pidurdada ja ohjeldada hulkade taht, teiselt poolt — isikud murravad ja hävitavad seadusi otsides rahva elujõule uusi suundi, miljonite püüetele uusi teid. —

Terve rahva otsingust ja püüetest, sise- ja välisvõitlustest jääb järele jäljend — *ajalugu*.

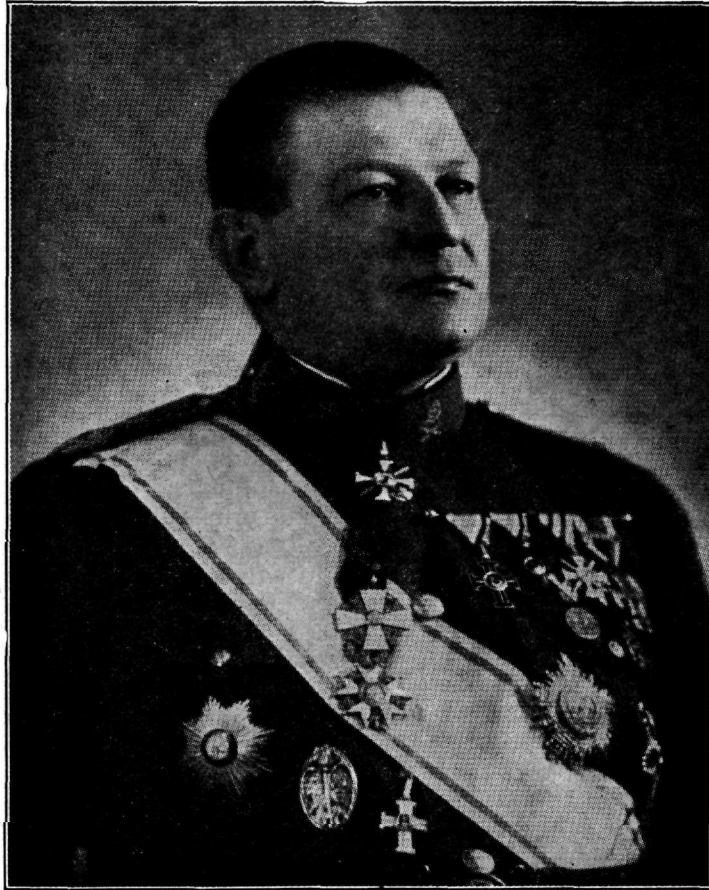
Kui me võrdleks rahva ühiskondlikku elu mere veega — alati liikuva, lainetava, kus keeb elu alates mikrokosmidest kuni suurimate mereloomadeni — siis oleks see pilt võrdne ühiskondlikule elule. Kui me aga seisatame paekivi lademetete ees ehk põlevkivi kaevanduses, siis on meie silmade ees *jäljend* tollest elust, mis miljonite aastate eest kees ja kihises, jättes jäänuste näol järele ainestiku, mida tunneme lubjakivi ehk jälle põlevkivi näol. Meie ees on *seismajäänud aeg* — ajalugu — lubjakivi ladestik, kui konkreetne jäljend kaugele aegade elust. —

Järelikult ühiskondlikust elust, kihavast, otsivast ja käärivast jääb jäljend — ajalugu, milles omakorda peegelduvad endise ühiskondliku elu staatiline ja dünaamiline element, kahvatumal või reljeefsemal kujul. —

Me tunneme — 1. *pragmaatilist ajalugu*, ja 2. *kultuurilist ajalugu*.

Pragmaatiline ajalugu vaatleb inimeste tegevust, sündmusi; *kultuuriline ajalugu* vaatleb nii ühiskondlike vormide kui ka tarbeasjade ja eluvahendite evolutsiooni. —

Pragmaatilises ajaloos näeme alati põhjuslikku — *kausaalset* sidet; kõik sünd-

Kindralmajor N. Reek
Kaitsevägede Staabi Ülem.

Neil päevil nimetati uueks Kaitsevägede Staabi Ülemaks kindralmajor Nikolai Reek. Kindral N. Reek on tuntuimaid meie Vabadussõja juhte. Juhtis kauemat aega meie suuremat diviisi ning asus pikemat aega Vabariigi Valitsuse liikmena kaitseministeeriumi eesotsas.

Eriti sügavaid jälgi kindral N. Reek on jätnud Kaitsevägede Staabi tegevusse, olles Kindralstaabi ülemaks 1925. a. lõpust kuni 1926. a. lõpuni.

Erakordne aeg, mida elame üle praegu, nõuab Kaitsevägede Staabi juhilt erakordset pingutust, et arendada ja kasvatada meie riigikaitse jõude. Loodame, et see raske ülesanne kogenenud juhi käes on täiesti edukas.

„Sõdur“ soovib oma vaimsele juhile edu vastutusrikkas töös.

mused, suured ja väikesed, on oma vahel seotud põhjuslikult. Kultuur-ajaloos puudub kausaalne side. Tarbeasjad ja eluvahendid annavad otstarbe ja vajaduse suuna, kuid sageli ka sihiga *ars gratia artis* (kunst kunsti tarvis). —

Ühiskondlikus elus oli isik see, kes lõi *ühiskondlikke vorme* ja *hävitas neid vorme*. Samuti jääb nii pragmaatilises kui ka kultuur-ajaloos *isik* sündmuste keskuseks.

Pragmaatilises ajaloos mõjutab *isik* sündmusi, tegevust, teise inimese tahet. Kultuurilises ajaloos mõjutab isik *tarbeasjade* ja *eluvahendite* arengut. Järelikult sünnib kõik *isikute läbi* ja *isikute tarvis*. Ainult isik on reaalne tegur ajaloos. Ainult isikud soovivad, püüavad, mõtleavad, tegutsevad ja loovad ajaloo. — Isik on *primum movens* — esimene jõutegur ajaloos ja ühiskonnas. —

Kuid isikud ei ole võrdsed — ei füüsiliselt ega vaimselt. On *aktiivseid isikuid* ja on *passiivseid isikuid*; on andekaid ja andetuid isikuid. — On isikuid, kelle kätte on usaldatud ääretu palju, sageli terve rahva saatuse, ja on selle vastu isikuid, kes vastutavad vaid iseene eest. — Tuhande sõduri veri ja elu on asjata ohverdatud sõltuvalt juhi valest sammust.

Millist ülesannet täitab üks ehk teine isik ajaloo protsessis? Kuidas mõjutab üks ehk teine isik ühiskonda ühes ehk teises suunas? Kuidas ja millisel määral mõjutab isik kultuurilist evolutsiooni? —

Need on küsimused, mis lõppeks on valgunud kahte algküsimusse — kas *üksik isik* — või *hulk*? Kas *isik* või *mass* viib edasi ajalugu?

Selle lahendamata probleemi kallal on inimsoo paremad pead kaua juurelnud ja mitmesuguseid — sageli diametraalselt vastukäivaid vaateid väljendanud. —

Neid isiku väärtuse hinnanguid tuleb vaadelda seoses *teatava rahva, rassi, kultuuri ja looduse* mõjutusega. Olgu see mõjutus seemine — orgaaniline, väline — kultuur-sotsiaalne.

Ajalugu on alati olnud vaid *rakenduspsühholoogia*. Kõik ajalugu — olgu ta sotsiaal-, moraali või religiooni ajalugu — tema juured ulatavad ikka rahva hinge, kui alglätesse rahva tegutsemiseks.

Vastavalt oma hingelaadile loovad rahvad oma jumala, kas verise ja vihase või tasase ja õiglase.

Vastavalt oma hingelaadile loovad rahvad enda riigikorra kas demokraatse või autokraatse, loovad kunsti, teaduse ja *ilmavaate*.

Peatume siin mõninga Euroopa suurema rahva isiku väärtuse hinnangu probleemi juures.

Algame venelastega. Venelane on alati olnud *kariinimene* — kollektivist. Ta on karjana (külana) elanud, karjana mõelnud ja teotsenud. — Ääretu ruumi ja ajaküllus ühelt poolt, ajalooline ja ühiskondlik eluviis (ühismaapidamine) teiselt poolt olid vaid *aluseks*, et sellele baasile tuginedes võis Vene suurim kirjanik L. Tolstoi luua *kollektivistliku ideoloogia* — isiku eitamise teooria. —

Tolstoi hindab ajaloo edasivijana vaid *hulka, massi*. Tolstoi *eitab* isikut, eitab ajaloo *suuri* isikuid, näidates ja kirjeldades neid naeruväärt väikestena, ajaloo mängukannidena. — („Sõda ja Rahu“

— L. Tolstoi). „Ajaloos valitseb fatalism. Kõik inimesed on vaid abinõud ja toimivad alateadlikult ajaloo. Ka kuningas on ajaloo ori. Ajaloos nn. *suured isikud* on vaid *sildid*, andes ainult pealkirja sündmustele, millel aga midagi ühist ei ole sündmuste enestega. Napoleon läks Moskvasse mitte seepärast, et ta *ise taktis*, vaid teda *viisid* sinna need sõjaväe hulgad, kelle eesotsas ta seisis.“ — („Sõda ja Rahu“). Tolstoi ei leia küllalt sõnu kirjeldamiseks, kui väike oli „Korsika kapral“ vaatamata oma võimule. — Tolstoi arvates on *isik vaid objekt* ajaloo näitelaval. Kõik inimesed mängivad ajaloo näidendis alateadlikult kaasa. —

Ajaloo tõukejõud on inimisaatuste kogusummast. Tolstoi eitab ka ajaloo isiku initsiatiivi, tõestades, et inimene on saatuse pime tööriist. Järelikult isikul, kui sarnasel, ei ole ajaloo väärtust. Kõik nad on „sündmuste sildid“. — Inimeste tahe on ühine. Inimesed toimivad võrdselt nii kvalitatiivselt kui kvantitatiivselt. Nii lühidalt L. Tolstoi vaade isiku väärtusele ühiskonnas ja ajaloo.

See vaade on omapärane kogu slaavi mõtteilmale, põhustatud ja õigustatud venelaste seisukohalt ajalooliselt. See on kollektivistlik — ideoloogia — tõeline vene kommunismi eelkäija. —

Seega oli L. Tolstoi üks vene kommunismi ettevalmistajaid.

Vastandiks vene *kollektivistlikule* teooriale isiku väärtusest on inglaste *individualistlik* teooria. Selle rajajaks on Th. Carlyle oma raamatus „On heroes, hero — worship and the heroic in history“ (Kangelased ja kangelaste kultus ajaloo). Th. Carlyle väidab: „Inimkonna ajalugu — tähendab ajalugu sellest, mida inimkond on loonud maailmas — on suurte isikute ajalugu. Suured isikud on olnud juhtideks, harijateks, kaitsjateks, — suured isikud on olnud *loojateks*. Ajalugu on vaid suurte isikute biograafia. Suured isikud on ajaloo valguse ja jõu allikaks.“ (Tsiteeritud eelmainitud tööst). —

Carlyle jaotab suured isikud kuude liiki: suured isikud — kui *jumalused*, kui *prohvetid*, *poeedid*, *preestrid*, *kirjanikud* ja *kuningad*.

Carlyle pühendab igale neist peatüki tõestades ajaloo näidete varal, kas suured isikud loovad enda suuruse ja võimetega erinevad peatükid ajalukku. —

Nagu eeltoodust selgub, on Th.

Carlyle vaade diametraalselt vastand Tolstoi omale. Tolstoi vaade oli tingitud slaavi tõu omapärasusest, kariinimese instinktist ja ajaloolisest ning ühiskondlikust korrast. Inglise anglo-saksi tõug, ajalugu ja ühiskondlik elu olid eeltegurid *tugeva isiku arenguks* — ja Th. Carlyle vaid väljendas selle äärmiselt individualistliku teooria isiku väärtuse üle ajaloos. —

Selle Carlyle isiku väärtuse teooria võttis tugeva kriitika ja kärpimise alla inglise sotsioloogia rajaja H. Spencer. See oli XIX sajandi suure loodusteaduse ajastul, kus Darwini evolutsiooni teooria tegi võidukäiku läbi maailma.

Rööstastikku *Darwini evolutsiooni teooriale* lõi H. Spencer oma *ühiskonna orgaanilise teooria*. Siin väljendas H. Spencer mõtteid isiku väärtuse üle järgmiselt:

Ühiskond võrdub elavale organismile. Isik on võrdne organismi rakukesele. Isik ei suuda otseselt muuta ühiskonda. Kuid isikul on tahe jäädvustada oma tööd. Egiptuse hieroglüüfid ja „ajalood“ on tõendised biograafilisest elemendist ajaloos. Inimestel on ka janu suurte isikute tegevuse, kui eeskju järgi. —

Kui suurte isikute nimed ajaloost maha tõmmata — ei jää ajaloost midagi järgi. Spencer väidab, et ühiskond on loodud tugevate isikute mõjutusel, kui mitte *ainult* nende poolt. Suur isik on pärit ühiskonnast, on loomulik osa temast. Suur isik on võimetu looma ilma ühiskonnalt saadud materjalse ja vaimse kapitalita: — 1. Suur isik on pärit ühiskonnast; 2. tema vaimne aggregatsioon (koostis) paljudest sajanditest; — 3. isikule avaldab suurt mõju tõug ja päritolu; — 4. suur isik teotseb ja toimib ühiskonnalt saadud materjalse ja vaimse tagavaraga. —

Edasi H. Spencer võrdleb isikuid kui ühiskonna rakukesi ja leiab, et nad ei ole võrdsed. Isikud on omavahel vastolus. Isiku võitlus kultuur-sotsiaalsete vormidega loobki ajaloo protsessi. Ilma isiksusetta on ka sotsiaalne evolutsioon võimatu. Inim-mõte on suur tegur. Mõttel on jõud ainult *isiku* läbi. Isiku väärtusest omakorda oleneb ühiskonna väärtus. Ja lõpuks on isik ikkagi *primum movens* — esimene jõutegur ajaloos.

Nii lühidalt H. Spenceri vaated isiku väärtusele ühiskonnas ja ajaloos. — Th. Carlyle ja H. Spenceri vaadetes kajastub õieti kogu inglise individualistlik

mõtteilm. Rida kaasaja inglise suurvaime H. Wells ja B. Shaw ainult kinnitavad seda.

Prantsuse mõtteilm isiku väärtuse kohta ühiskonnas ja ajaloos väljendub peamiselt Henry Joly teoses: „*Psychologie des grands hommes*“. Autor väidab: Suur isik on see, kes ületab teisi oma mõtete suurusega, oma tunnetega, oma tegevusega. Geeniusel on võime luua midagi uut, don de créer. Kuid geeniusel võime ei avaldu mitte igas asjas ja mitte igal alal. —

Suure isiku tekkimiseks on vaja *rassi* ettevalmistust, ühiskonna mõju ja isiku individualistlikku kasvatust. —

Isikute differentseerumine on võimalik vaid kultuuri arenguga.

Ühiskonnas tekivad udused, hämarad soovid, tekivad isegi katsed midagi korda saata, kuid see ebaõnnestub. Siis tuleb suur isik, kes annab hulkade otsinguile kindla kuju, konkreetse vormi. Suur isik juhib oma aega. — Suur isik mõistab hulkade kired ja huvid — sageli vastukäivad ja üksteist sallimatud — suunata ühte punkti, teostada üht sihti. — Kuid suurel isikul on vaja hulkade abi. — Ja kõik suured isikud ei ole ühevõrdselt suured. —

Teine prantsuse teadusemees — Henneguini oma raamatus „*Theorie generale de l'histoire, le heros, la masse*“, väidab isiku väärtuse kohta järgmist: „On psüühiline sugulus suure isiku ja massi vahel. Juht mõtleb, kuid on sageli võimetu ise täideviima. Mass on tööriistaks juhi käes. Mass viib selle täide, mida ta ise oleks olnud võimetu looma. —

Suurel isikul on initsiatiiv, mass on täideviija. Suure isiku hing paneb liikuma, töötama miljonid käed, nagu enese käed. — Isik ja mass — nad on mõlemad vajalikud.“ —

Nii lühidalt kolme Euroopa suurema rahvatõu — slaavi, anglo-saksi ja romaani esindajate vaated isiku väärtusele ühiskonnas ja ajaloos. Neis on nii mõndagi ühist (inglise ja prantsuse oma), nii mõndagi lahkuminevat (vene ja inglise). Kuid mis peaasi — neis igaühes kajastub *oma rahva, oma tõu, ajaloo ja ühiskondliku* korra mõjutis. Rahva vaim väljendub ka eeltoodud autorite mõtete kaudu.

Enne kui anda lõppvastust ülesseatud küsimusele, kas isik või mass? — peatume lühidalt nende mõistete analüüsi juures.

Nii massi kui ka suure isiku mõisted on relatiivsed. Ei ole massi absoluutses

mõttes. Mass on inimeste kogu, kus mitmesuguse väärtusega ja mitmesuguse võimetega isikuid. Ka massis valitseb oma gradatsioon. Ka massis on isikuid, tugevaid iseloomu, energiat ja loomingut. Samuti ei ole absoluutset vahet massi ja suure isiku (juhi) vahel. Isegi praegusaja suured massi psühholoogia tundjad (Gustave le Bonn) väidavad just ühte, et juht peab massist tõusnud olema ja juhil peab olema alaline side massiga. Juht peab kehtastama massi soove ja püüdeid. —

Samuti ei saa võtta suurte isikute väärtust absoluutse mõõdupuuga. Kõik suured isikud ei ole ühevõrra suured.

Inglise praegusaja suurim kirjanik *B. Sahn* oma töös — „Inimene ja Üliinimene“ — (eestikeelne tõlge olemas) analüüsib just isiku väärtuse küsimust, tulles ironiseerides suhtelisele tulemusele: „Ühelgi rahval ega olukorral ei puudu omad kangalased. Rahva kõige vähem andevaene kindral on tema Caesar, kõige vähem hakkamatu riigimees tema Soolon, kõige vähem segane mõtleja tema Sokrates, kõige vähem labane luuletaja tema Shakespeare.“ — (*B. Shaw* „Inimene ja Üliinimene“.).

See relativsususe mõiste ei eita ei hävita veel isiku väärtust ja tähtsust. On tõsiasi, nagu väidavad inglased ja prantslased, et isikud ei ole võrdsed, ei ole sarnased. Isikute mõju nii ajaloo kui ka kultuuri arengule ei ole ühesuurune. —

Järelkult on ühiskonnas suuremaid ja vähemaid isikuid. Kuid teiselt poolt on tõsiasi see, et kuivõrra ka üks isik teist ei mõjutaks, ei lange mõjutatava isiku väärtus *üalgi nullini*. — „Inimesele jääb inimese väärtus — kui madalale ta ka ei langeks“ — lausub suur inimestetundja. —

Kui me tahaks isikuid üles rivistada selles järjekorras, milline tähtsus neil pragmaatilise või kultuur-ajaloole, siis me saaks kolm liiki inimesi: 1. *isikud loojad* (geeniused) — väikearvuline isikute grupp, kes olnud ajaloo eestvedajaks, juhtideks, avastajaks;

2. *isikud järeloomajad* — suurem hulk — kes edukalt kasutavad seda, mida geeniused avastanud, sageli suurte avastajate töid *praktiliselt rakendanud*;

3. *passiivsed isikud* — mass — üksikõikne ja inertne. Kes sageli kultuurinimese nime kannab vaid seepärast, et ta sündis säärases ühiskonnas. — Ise ei oleks ta midagi avastanud.

Kui nüüd peatuda just *inimsoo geeniuste* juures, otsides neid ääreta andekuse põhjusi, siis ei saa siin mööduda neist kolmest tegurist, mis mõjutanud ja mõjutavad iga isikut — ka geeniust. Need oleksid: — 1. *rass*, — 2. *kultuur* (sotsiaalne keskus, kasvatus), — 3. *individuaalsed omadused*.

Arvestades kõiki neid kolme tegurit, peame nõustama *Spenceri* ja *Joly* vaadete ka geeniuse sõltuvusest ühiskonnast. — Järelkult on ka suur isik „ühiskonna võlglane“.

Kuivõrd aga suur isik mõjutab omalt poolt ühiskonda, ehk kuipalju ja mida nimelt toob ta uudsusena inimkonda — siin ei ole ühist vastust.

„Suur isik annab *vormi* ja *suuna* massi püüetele“ (*Joly*).

„Suur isik paneb *massi liikuma* oma *initsiatiiviga*“ (*Henneguin*).

„Suurvaimud kiirendavad ajaloo käiku, andes rahva tungile uue suuna“ (*Mill*).

„Suur isik taipab *aja vajadusi*, rakendab selles suunas tööle enda ja hulkade jõu“ (*Guizot*).

Suure isiku — geeniuse — võimed väljenduvad mitmel kujul ja vormis. Esimeses järjekorras nad väljenduvad geeniuse *isiksuse* (individuaalsuse) erinemisel. See on püüd täiuse, üliinimlikkuse poole. „Jumaluse idee — see on vaid *täieliku isiksuse idee*“ (*Renouvier* — *Personnalisme*). Peamiselt kolme vaimset võimet hinnatakse isiku juures, kes võimeline mõjutama ajaloo käiku, kas inimeste või kultuuri arengu kaudu. — Need on: *loomingu võime*, *tahtejõud* ja *initsiatiiv*. —

Suurim neist on esimene. Võime luua (*creatio*), mille aluseks ideede tekkimine, kombinatsioon jne. on võime, mis tekkida võib vaid ainult isikus. Olgugi, et sageli ühiskonnas juba olemas katkendilised ideed, katsed ja kobamised (*Joly*), on suure isiku *loomisvõime* see, mis annab „aegadele uue ilme“. — *Tahtevoime* — mis tihedalt seotud isiku emotsionaal eluga — on sageli tõu ja temperamendi tulemus. On füüsiline ehk vaimne pärandus esivanemailt. On rassi vaim, mis mõjutab meid. —

Initsiatiiv — algatusvõime — isiksuse sisevõimete edasiand ühiskonnale, on hulkade tegevusse panek vastavalt geeniuse

loomingu ideele ja tahtejõule. Selleks on vaja teadlikkust, kavakindlust, otstarbekohasust, kuid veel enam *isetegevust, iseseisvust ja originaalsust.*

Kokkuvõttes — kõik rahvad on oma elukäigul otsinud jumalat. Kõik religioo-

nid ja usundid räägivad sellest. Jumaluse idee on *tüüeliku isiksuse* idee.

Seepärast kasvatagem isiksust iseendas ja rahvas. Isiksus on *primum movens*, esimene ja tähtsam jõutegur ühiskonnas ja ajaloos.

Kaitseväelaste poliitilisest tegevusest osavõtmise keelu sisu.

Kolonel K. Trakman.

Riigikogu poolt 3. märtsil 1934. a. vastu võetud seadusega (RT 18 — 1934) on otsustatud, et tegelikus kaitseväeteenistuses olevail isikuil on keelatud osavõtt poliitilisest tegevusest. Oma eelmises kirjutises („Sõdur“ nr. 9) püüdsin anda põhimõttelised alused, mis sellise keelu teevad vajalikuks. Nüüd võime asuda juba küsimuste hindamisele, mis nimelt on keelatud ja mis osa on kaitseväe ülematel selle keelu teostamise korraldamisel.

Käesolevas kirjutises puudutan peamiselt 3. III seaduse § 31. p. 2.: „neil (tegelikus kaitseväeteenistuses olevail isikuil) on keelatud olla igasuguste poliitilisi sihte taotlevate ühingute või muude sääraste koondiste liikmeks ja võtta osa igasugustest poliitilistest miitingutest, koosolekutest, meelevaldustest ja kihutustööst.“

Vaadeldes Riigikogu poolt vastuvõetud seadust, näeme, et ta on selge oma põhimõtte seisukohast, kuid asudes seaduse praktilisele läbiviimisele, vajab ta selgitust. Seda tõendavad muu seas järelpärimised väeosadest ja ka üksikute ohvitseride poolt selle seaduse täitmisel tekkivais küsimusis.

On keelatud olla liikmeks igasugustes poliitilisi sihte taotlevates ühingutes või muudes säärastes koondistes ja võtta osa nende tegevusest. Vaatamata, et seaduse tekst jätab võimaluse kahelda, kas need kitsendused ei ole mõeldud kumulatiivselt, s. o. et on keelatud liikmeks olemine „ja“ tegevusest osavõtt, kuna ainult liikmeks olemine, või ainult tegevusest osavõtt oleks lubatud, paistab, et seaduseandja mõte oli teine, nimelt et on keelatud nii liikmeks olemine kui ka osavõtt, sest midu kaotaks kogu seadus praktilise mõtte.

Selgem oleks olnud, kui seaduse tekstis sõna „ja“ asemel oleks olnud „või“, ja

oleks keelatud mitte liikmeks olemine ja tegevusest osavõtmine, vaid oleks keelatud liikmeks olla „või“ tegevusest osa võtta. Siis sellist asjata kahtlust ei oleks tekkinud.

Tekib praktiline küsimus: kuidas peaks väeosas kindlaks tehtama, kas sellest või teisest ühingust osavõtt on keelatud. Teatavasti on meil ju palju ühinguid, milledest mõned on otseselt selleks asutatud, et võtta osa poliitilisest võitlusest, kuna teised *omavad kutselise, kultuurpoliitilise või haridust arendava ilme*. Viimastest ühingutest on mõned end piiranud vaid kutselise ja muu sellise tegevusega, teised aga on ajajooksul laskunud poliitilisele alale ja võivad mittepoliitilise ühinguna esineda vaid hanejalgades. Mitmel alal on ühingend organisatsiooniliselt asutatud paralleelselt, on puhtpoliitiline ühing ja tema kõrval kutseühing, kuhu küll kuuluvad peamiselt vastava poliitilise ühingu liikmed, kuid võivad võtta osa ka teissuguse poliitilise ilmavaatega kodanikud. Kutseühing sel puhul otseselt ei tee tegemist politikaga. Vahetegevmine nende paralleelühingute vahel on aga jälle õige raske, sest sageli kutseühing esineb just poliitilise ühingu tööaparaadina, propaganda keskusena või isegi aineliste abinõude hankijana (raha, töökoda, trükikoda, ruumid, isegi korterivõimalused väljastpoolt sissesõitnud paralleelselt tegutseva puht poliitilise ühingu liikmetele). Sel puhul ei saa igakord sellist kutseühingut tunnustada mittepoliitiliseks, olgugi, et registreerimise korras tema ei osutugi poliitiliseks. Näiteid võiks siin tuua palju, kuid see viiks kaugele ja ei ole kohane siinkohas laskuda üksikute ühingute iseloomu defineerimisele.

Registreerimise korra järele sünnib vahetegevmine järgmiselt: „Ühingute, seltside

ja nende liitude registreerimise seaduse“ järele (RT 37 — 1926, nr. 73) siseministeriumis tehakse vahet ainult ainelist kasu taotlevatele ja sellist kasu mittetaotlevatele ühingutele. Kas aga ainelist kasu mittetaotlev ühing just taotleb poliitilisi sihte või mitte, sellest seisukohast ühingu registreerimisel ei tehta vahet siseministeriumis. Sellist vahet tehakse aga kohalikkude politseiprefektide juures, selle tõttu, et „Ühingute ja nende liitude seaduse“ (RT 37 — 1926, nr. 72) §§ 3—5 järele poliitilised ühinged peavad esitama prefektidele oma põhikirja ja eestseisuse (juhatuse) liikmete nimekirja, mida ei nõuta teiste ühingute käest, s. o. mittepoliitilistelt, ainelist kasu mittetaotlevatelt ühingutelt. Tähendatud §§ 3—5 teostamise tagajärjel on tekkinud prefektide juures eriregistrid koha peal tegutsevate poliitiliste ühingute kohta ja väeosaülemal avaneb võimalus kahtluse puhul, kas see või teine ühing tunnustada poliitiliseks, millest osavõtmise tuleb oma küsialustele keelata, saada õiendus prefekti käest, kas küsimuse all olev ühing on registreeritud kui poliitiline. Ei ole ta mitte sellisena registreeritud, siis on eeldus arvata, et ühing ei ole poliitiline, olgugi et väeosaülem selle juures kahtleb, sest on võimalik juht, et ühing ei ole registreeritud poliitilisena, kuid on siiski võtnud oma tegevuskavasse poliitilisi ülesandeid. „Ühingute ja nende liitude seaduse“ § 5 ja §12 p. 2 näevad ka ette säärase juhu. Sel puhul on politsei ülesanne kahtlust selgitada ja oma registrit täiendada. Kindlam on väeosaülemale muidugi toetuda politseiandmeile, sest politseil on selle küsimuse selgitamiseks palju avaramad võimalused, kuid väeosaülemal on võimalus ka ise otsustada küsimus.

Asub aga väeosaülem ise selle küsimuse otsustamisele, siis tekib otseselt küsimus, mis sihte tunnustada „poliitilisteks sihtideks“ 3. III 1934. a. seaduse mõttes. On ju riigil välispoliitilisi kui ka sisepoliitilisi sihte. Vaevast aga on siin mõeldud välispoliitilisele ja vaevast on soov olnud näit. keelata kaitseväelasele võtta osa Eesti-Poola, Eesti-Leedu ja muudest säärastest ühingutest, kes aga kahtlemata taotlevad poliitilisi ja nimelt välispoliitilisi sihte. Samuti on sisepoliitikas mitmesuguseid heategevaid, hariduspoliitilisi ja muid sihte, milledest osavõtmise keelata kaitseväelastele vaevast oli mõeldud. Lõpuks on ka siseministerium seni asunud seisukohale, et „poliitiliste ühingute“ all, milledest kõneleb „Ühin-

gute ja nende liitude seaduse“ § 3—5, tuleb mõista ainult neid, kes tegutsevad sisepoliitika ja nimelt parteipoliitika alal. Sellega jääb ikka ainsaks kriteeriumiks: misugusest poliitilisest ühingust ei tohi võtta osa ja millisest poliitilisest tegevusest tuleb hoiduda, — põhimõte, et see on selline poliitiline tegevus, mis on suunatud poliitilisele võitlusele võimu pärast riigis või vähemalt riigivõimu mõjutamisele ühingu liikmeile või kihutus-töö tegijaile soovitavas suunas.*)

Kui oleme selgitanud „poliitilise sihi“ mõiste, tekib küsimus, mil viisil võime selgitada, et ühingul on selline siht, või teiste sõnadega kuidas võib see siht väljendatud olla.

Poliitiline siht võib väljendatud olla: 1) ühingu põhikirjas, 2) ühingu üldkoosoleku (resp. ühingute liidu kongressi) otsuses, millega ühing laskub poliitilisele alale võitluses võimu pärast riigis või riigivõimu mõjutamisele poliitiliste mõjuabinõudega, 3) ühingu juhatuse tegevuses samal alal.

Ühingu poliitilisele alale laskumist ei võiks näha selles, et mõned tema liikmeist mõnda poliitilist sihti taotlevad, näit. nõudmisi esitades riigivõimule, valimistel kandidaate seades nende poolt moodustatud erikoondise kaudu või algatades mõnda poliitilist aktsiooni mõnesuguse poliitilise tõekspidamise kasuks, ilma et ühingu põhikirjas leiduks alus selleks või ühingu üldkoosolek või vähemalt juhatuse neid selleks oleks volitanud. Sel viimasel juhul ei saa teha üksikut ühingu liiget vastutavaks ühingu mõnede liikmete alustatud poliitilise tegevuse eest ega saa keelata kaitseväelasele olla ühingu liikmeks ainult sellepärast, et selle ühingu mõnede liikmete poolt selliseid poliitilisi samme on astunud.

Erijuht on kui ühingul on oma häälekandja ajakiri või ajaleht, mis hindab poliitilisi päevaküsimusi mõnesuguse parteipoliitilise tõekspidamise seisukohast. Sel juhul tuleb ühing tunnustada poliitiliseks, tugenemata ja vaatamata muule ühingu tegevusele või tema põhikirjale.

Olles ülal tähendatud viisil kindlaks määratud „poliitilise sihi“ mõiste, on võimalik samal alusel kindlaks teha, missugusest miitingutest, koosolekutest, meeleväl-

*) Seni ei ole ka siseministerium annud lähemaid juhtnõure politseiprefektidele selle kohta, missugused peaksid olema ühinged, millele kohta tuleb pidada eriregistrit „Ühingute ja nende liitude seaduse“ §§ 3—5“ põhjal.

dustest ja kihutustööst ei tohi osa võtta tegevas teenistuses olev kaitseväelane, olgugi et RT 18 — 1934 avaldatud 3. III seadus ligemalt ei defineeri, missugust koosolekut, miitingut või rongikäiku lugeda poliitiliseks.

Miitingutest, koosolekutest jne. mitteosavõtmise kohta on kaitseväge ülemal lõplik sõna öelda ja harilikult ei ole võimalust saada õiendust politseilt.

Seletades seaduse lauset „on keelatud võtta osa igasugustest poliitilistest miitingutest, koosolekutest, meelevaldustest ja kihutustööst“ sel viisil, et siin peab olema tegemist võitlusega võimu pärast, võime otsusele jõuda, mis kihutustööst siin on jutt. Hinnates kihutustööst osavõtmise keeldu kogu 3. III seaduse vaimu seisukohast peame arvama, et siin on mõeldud samuti niisugust kihutustööd, mis on suunatud sisepoliitilisele võitlusele võimu pärast riigis, s. o. peamiselt valimiselset kihutustööd, millega püütakse võita kodanikkude poolehoidu mõnele võimu pärast võitlevale erakonnale, ühingule, liidule jne. Võttes aga seda keeldu puht grammatilise tõlgendamise seisukohast, võime välja lugeda nagu oleks siin kihutustöö suhtes võetud absoluutselt negatiivne seisukoht ja nagu oleks kaitseväelasele keelatud igasugune avalikkust huvitavate küsimuste propaganda, nagu noorsoo riiklikus vaimus kasvatamine, õhu- või gaasikaitse tarviduse selgitamine, riigikaitse arendamine, riiklike sündmuste puhul sõna võtmine, riigitegelaste austamine jne. Neilt aladelt kaitseväelaste kõrvaldamine võib vaevalt olla kasulik riigile, olgugi, et seaduse tähe järele kaitseväelase kõnet neil aladel võib lugeda „poliitiliseks kihutustööks“. Kahtluse puhul tuleb muidugi tulevikus igakord mõnda aktsiooni kohapeal alates, mõnda avalikku kõnet või

aktust korraldades või muul viisil avaliku arvamise ees esinemist teostades pöörduda ülemuse poole sanktsiooni saamiseks, et mitte sattuda vastollu 3. III seadusega.

Peale selle on seaduses veel punkt, mis nõuab seletust ja on ajutiselt praktilise tähtsusega. Kuna seaduses on keelatud võtta osa poliitilisi sihte taotlevate ühingute või koondiste tegevusest, siis on mitmeil kaitseväelasil tekkinud kahtlus, kas on nüüd keelatud anda oma allkiri sellele või teisele riigivanema-kandidaadile. Küsimus tuleb lahendada sel viisil, et kaitseväelane ei või esineda nende 25 kodaniku seas, kes riigivanema-kandidaadi esitavad, sest see oleks osavõtmine niisugusest koondisest, kes taotleb poliitilisi sihte (v. RT 5 — 1934. Riigivanema valim. seadus § 27). On aga riigivanema kandidaat esitatud, siis asuvad juba tegevusse riigivõimu esindajad, kes avavad kodanikele võimaluse anda oma allkiri selle või teise kandidaadi toetuseks. Siin ei ole enam tegemist poliitilise ühingu, vaid riigiasutuse tegevusega: allkirja andmine (10.000 allkirja) on hääleõigusliku kodaniku eelosavõtt valimistest, ja kaitseväelane, kes on õigustatud võtma osa valimistest, on ka õigustatud andma oma allkiri riigivõimu poolt riigivanema-kandidaadiks tunnustatud isiku toetuseks. Loomulik on see vaid seaduse selgitamise seisukohast, kuna selles või teises linnas, eriti vähemas garnisonis allkirja andmine võib osutada juba takti küsimuseks. Kas näit. väeosajale või mõni teine nimekam kaitseväelane peab üldse sündaks esineda avalikkuse ees selle või teise poliitilise kandidaadi toetajana ja sellega ühtlasi teiste kandideerivate isikute vastasena. Kuid seaduse rikkumist sellises allkirja andmises igatahes ei ole.

Sõda ja lahing tänapäeval ning tulevikus.*)

Kolonelleitnant H. Grabbi.

II.

Lahingtegevuse iseloom kaasajal ja tulevikus.

1. Lahingu üldine iseloomustus. Tuli ja liikumine.

Väliselt lahing kaasajal on kaotanud palju oma võlust, kui nii võiks öelda, sest

vanasti korralikult väljajoondunud kolonnid, juhitud kindralitest-väepealikutest, liikudes kindlas tempos ja kirevais mundrites, pakkusid vaatleja silmale efektiivset pildi. Romantika ja teatraalsus ühtlasi!

Aga kaasajal? Kuhu meie aga ei vaata, kõikjal näeme vaid üksikuid inimesi. Mudasel ja mullasel põllupeenral hiilivaid, roomavaid sõdureid, pöösaste ja küngaste taga

*) Vt. „Sõdur“ nr. 10 s. a.

varjuvaid laskureid. „Tühjus“ näib valutanud olevat kaasaegse lahinguvälja. Ometi aga võitlevad seal sageli tuhanded ja tuhanded.

Kuulda on enam kui näha. Kuulipildujate ragin, saadetuna mürskude lõhkemistest, kostub teravana, lõikavana lähedalt ja nagu vastukajana kandub eemalt lakkamatuid kõrgatusi. Suitsust ja tolmust täitunud õhu läbistavad signaallampide vilkuvad tuled, nagu abipaluja käed tõusevad taeva poole mitmevärvilised raketid. Lahingumasinade ja lennukite mootorite müra sumbutab haavatute hoiged ja hädakisa.

Kõigi nende nähete põhjustajaks on tuli, kaasaja lahinguväljade valitseja ja surmakülvaaja. Lahing on eeskätt tulevõitlus. Sõna „tuli“ (Feuer, le feu, ogon) — väga arhailine, päritoluga neist aegadest, mil lasu tekitamiseks relvast oli vajalik süütamiseks tuld. Aegade jooksul on sellest mõistest kujunenud tuli, tulistamine, mis identne laskmisele, pommitamisele.

Mida püütakse lahingus saavutada tulega? Hävitada vastase lahingjõud, mille all meie mõistame tema elavjõude, võitlusvahendeid ja moraalselt vastupanu. Vastase võitlustahe tuleb murda ja vallutada temalt oma alla võetud maa-ala, mis tähendab võitu. Seda saavutame aga liikumisega vastase poole, oma elavjõudude väljajõudmisega vastaselt okupeeritud rajooni, kust veel mitte taandunud vastane tuleb sundida alistuma terarelvaga. Sellise tegevuse läbi viimist takistab aga vastane, kes püüab pealetungija edasilikumist tõkestada oma võitlusvahendite tulega, püüab hävitada pealetungija elavjõude. Et aga pealetungija, vaatamata vastase vastutegevusele, suudaks edasi liikuda, millel otsustav tähtsus lahingus, siis tema omakord peab võtma tarvitusele abinõu vastase tule mõju nõrgestamiseks, vähendamiseks. Selleks abinõuks on samuti tuli. Ja see tuli peab olema mõjuv, tugevam, kui vastasel, et maha suruda viimase tuld.

Nii meie näeme ühelt poolt, et lahingu saatuse otsustajaks tegevuseks on liikumine, jalaväe liikumine, mis peab viima pealetungija vastase maa-ala vallutamisele. Seda liikumist püüab kaitsja takistada tulega, seda liikumist pealetungijale peab võimaldama tuli. Tulemuseks on tulevõitlus. Pealetungija edu peitub suurel määral oskuses kasutada tuld edasilikumise võimaldamiseks.

Kogu praegune relvade areng, uute viimistletud võitlusvahendite tekkimine, soo-

musjõudude kasv on suunatud selleks, et sundida alistuma väliselt abitut inimest — jalaväelast. Kuid see jalaväelane on ühtlasi varjunud, kaitsnud end vastase tule eest kaitseehitustega, tema käsutuses on rohkearvulised automaatrelvad — kuulipildujad — ja suurtükid, millele organiseeritud tule ees on kokku varisenud ka kõige tugevamad, jõulisemad pealetungid.

Jalavägi on kaasaja lahingute otsustaja, lahingute saatuse kehastaja ja kandja. Igasugust tüüpi tankide arendamine ja arvuline suurendamine taotleb oma peaesmärgina lahendada probleemi: kuidas võimalikult mõjuvamat maha suruda, hävitada vastase elavjõude, jalaväge, kandes selle juures ise võimalikult vähemaid kaotusi. Kuna pealetung rindelt, arvesse võttes kaitsja tõhusat tuld, on muutunud raskeks, siis lahingutegevust püütakse üle kanda vastase tiibadele, võttes ette haaramisi. Edukat tegevust sel alal loodetakse neilt kiiresti liikuvailt vägedelt, mida meie tunneme motoriseeritud ja mehhaniseeritud jõududena.

2. Lahingu moraalne ja psühholoogiline külg.

Meie oleme valgustanud lühidalt lahingu välist, tehnilist külge, allakriipsutades liikumise ja tule kokkukõlastamise vajadust, millest kujuneb manööver lahingus. Tule hävitav mõju on sundinud vägesid lahingus hajunema nii rinnetpidi, kui sügavusse.

Vaatleme nüüd lühidalt seda osa, mis etendada tuleb inimesel lahingus kuulide ja mürskude mõllus, seda, mis temal tuleb üle elada nii pealetungil kui kaitsel, et edasi liikuda või püsida vaatamata kõigi võitlusvahendite hävitavale mõjule.

Pealetung kaasajal algab suurtelt kaugustelt. Vastase lennuvägi ja kaugelaste suurtükivägi oma tulega juba kümnete kilomeetrite kauguselt annavad tunda vastase olemasolu lähenevale pealetungijale. Esimene „tuleristimine“ leiab aset täiesti nägemata vastast, tema maapealseid jõude. Selle kaugelt materjalsed tulemused on sageli minimaalsed, kuid moraalne mõju jääb kahtlematult, sest inimese psüühiline jõupingutus on alanud enese alalhoiu instinkti, kartuse mahasurumiseks.

Liikumine selliselt võib kesta veel km ja km. Lennuväe rünnakute kordumisel tuleb loobuda liikumisest teedel; lähenevad

väed kaotuste vältimiseks hajunevad. Sellises närviliselt pinevas õhkkonnas teostub lähenemine, kantakse kaotusi, ilma et enesel oleks võimalik astuda tegevusse.

Liikumine jätkub. Osa pealetungija jõududest — nimelt suurtükivägi — astub tegevusse. Ees liikuvad jalaväe üksused satuvad vastase kuulipildujate kaugetule alla. Jalavägi hargneb. Näha aga pole mitte midagi, või õige vähe. Kaotused vastase tulet suurenevad, vaatamata instinktiivselt ettevõetud varjumisele. Edasiliikumise võimaldamiseks algab vastase tule sumbutamine, mahasurumine kõigi võimalikkude võitlusvahenditega. Algab **k a l l a l e t u n g**. Inimesed liiguvad edasi üksikute gruppide, püüdes edasiliikumiseks ära kasutada oma relvade tuld ja otsides ühtlasi varju vastase tule eest. Vanemate juhtide mõjutus väheneb, sest nad juhivad „nägematult nägematuid“. Inimese närvide vastupanu tõsisem katse on alanud. Lõppu aga pole veel näha. Puudub nagu vanasti vahetus läheduses asetseva naabri julgustav ja kaasakiskuv mõju. Puudub „küünarnuki tunne“. Kord varjuleidnuna end uuesti edasiliikumiseks paljastada vastase mõjuvõime piirkonnas, see nõuab pealetungijalt suurt pingutust, enesevalitsemist ja kohusetunnet. Imperatiivne seesmine käsk, tahe, peab ületama eluiha.

Järgneb pealetungi otsustav järk — r ü n n a k. Ta ei teostu kaasajal enam kompaktsetes massides ja kogu rindel korraga. Algab võitlus, mis peab viima täägilõõgini.

Üksiku kaeviku või vastupanupesa valutamine ei tähenda veel võitu. Võitlus jätkub vastase positsiooni sisemuses, kus sissemurdnud osi püütakse tagasi visata vastulöökidega. Jalavägi on esialgul peaaegu üks, sest sel momendil on oma raskete relvade ja suurtükiväe toetus minimaalne. Inimese seesmised üleelamised ja pingutused on saavutanud oma haripunkti, millele võib järgneda edu puhul teatud langus, kergemise tunne, või võitluse edasi arenedes ülepinge, mis tähendab närvide ülesütlemist, loobumist võitlusest ja enda elu säilitamise eesmärgil ettevõetud tagasivalgumist.

See ühelt poolt pealetungija kohta.

Kuid ka kaitsja hingelised üleelamused on analoogilised. Temal on küll teatud soodustusi igasuguste kaitseehituste näol, tema relvade tuli on enam organiseeritud, täpsem ja tõhusam.

Kaitsjate psüühiline pinevus kasvab samuti läheneva vastase iga hüppega, iga

sammuga. See võib ajalisel sageli olla õige lühike, kuid pinevil närvidega võitlejale tundub see tundidena, igavikuna. Kaitsja vastupanu murdmiseks koondatud tulemass kõigist relvaliikidest mõjub vähemalt moraalselt. Mõne sekundi eest läheduses lõhkenud mürsu tapvast mõjust puutumata jäänud inimene on sunnitud temale ootamatult sisse hingama mürgist gaasi ajal, mil tema nägemispiirile on ilmunud kiiresti liikuvad tankid. Läheneb rünnak. Ülim pinge samuti kaitsjale. Ja moraalselt nõrgem pool annab järele. Kui selleks osutub kaitsja, siis selle tulemuseks on sageli paanika, mille likvideerimine nõuab juhtidelt suurt jõupingutust.

3. Tehnika ja inimene lahingus. Moraali küsimus.

Lahing oma iseloomult on muutunud, esile on kerkinud uued võitlusviisid. Muutunud on lahingu taktika üks elementidest — relv, kujunedes aasta-aastalt ikka enam mõjuvamaks, tapvamaks, purustavamaks ja mitmekesisemaks oma iseloomult ja võimsuselt. Muutunud pole aga inimene, lahingu konstantne suurus, element. *Inimene püsib endiselt lahinguväljal kõigi oma voorustega ja pahedega, tunnetega ja tahtmistega.* Muutunud on vaid teda ümbritsev miljöö, lahinguõhkkond ja üleelamuste kestus ning pinge.

Tekib küsimus, kas praegusel tehnika saavutuste ajajärgul, kus lahinguväljale paisatakse tuhandeid ja tuhandeid igasuguseid võitlusvahendeid, inimene pole surutud tahaplaanile? Kas tehnika, materjal ei ole mitte ainuvalitseja lahingus, surudes maha igasuguse moraali? Kas materjalsed jõud juba üksi ei otsusta lahingute saatuse?

Sellele võime vastata kindlasti ei! Tehniliste võitlusvahendite mõju pääseb lahingus maksvusele ainult siis, kui nad on tugeva tahtejõuga võitlejate käes. Masin on inimese vaimu- ja kätesünnitus ja töötab ainult siis, kui teda juhivad inimene, kes on tugev mitte ainult oma oskuste poolest, vaid ka hingelt. Inimene, kes kaotab enesevalitsemise, kel puudub seesmine vastupanuvõime lahinguohule, hävib ise ja viib ka masina-relva hävinemisele.

Võitleja nii vaimse kui füüsilise energia kvantum peab olema kaasajal suurem kui kunagi varemalt. Seda nõuavad materjalsed jõud nende võimete ärakasutamiseks, seda nõuavad samad materjalsed jõud nende vastu võitlemiseks. Tehnika ei

asenda moraali, küll aga tema küllaldane olemasolu võib tõsta võitleja moraali.

Mida meie mõistame võitleja moraali all? Eeskätt seda psüühilist energiat, seda hingelist omadust, mis võimaldab võitlejal lahingus ületada kõik kannatused, maha suruda hirmu ja kartuse ning jätkata võitlust vastasega. Tahe võidelda peab tugevam olema kui enese alalhoiu instinkt.

Onades teatud üldpildi kaasaegse võitluse arenemisest, meie kahtlematult peame nentima, et ta võitleja moraali ülesse seab suuri nõudeid. Lahingute keskus on pikem kui vanasti. Puudub joobumus massifaktikast, orkestrihelidest. Võitleja närvid kuluvad väga kiiresti. Seepärast on ka arusaadav, miks kõikjal rööbiti võitlusvahendite arvu suurendamisega pööratakse erilist tähelepanu võitlejate moraali kasvatamisele ja arendamisele.

4. Järeldusi meie olude kohta.

Milliseid järeldusi võiksime siis teha meie eneste suhtes kaasaegse sõja- ja lahingutegevuse alal?

Toome kõigepealt üksikuid väljavõtteid meie LE riigikaitse üldistest põhimõtetest, mis heaks kiidetud Vabariigi Valitsuselt 30. detsembril 1931. a.

„Meie riigikaitse on enesekaitse, kui Vabariigile kallale tungitakse.“ Sellega on selgesti kindlaksmääratud see siht, eesmärk, mis on aluseks meie riigikaitsele: kaitsta Vabariiki, tema iseseisvust, rippumatust.

Ja edasi: „Kallaletung võib sündida ootamatult, mis pärast peame olema alati kaitsevalmis.“ „Riigikaitse teostamine pole ainult kaitseväge ülesanne; võitlusest riigi iseseisvuse eest peavad võtma osa kõik kodanikud.“

Vastase ootamatu kallaletungi võimalusele on juhitud tähelepanu, samuti allakriipsutamist leidnud põhimõtte, et riigikaitsest peavad osa võtma kõik kodanikud. Selline vajadus on meile kõigile selge, kui tuletame meelde eelpooltoodud iseloomustust tulevikusõja kohta.

Ka õhu- ja gaasikaitse korraldamisele üleriiklikus ulatuses on juhitud tähelepanu. mainimist on leidnud ka vastase propaganda, mis võiks nõrgestada meie kaitsejõudu ja rahva moraalset vastupidavust.

Üldiselt meie näeme, et arvestades sõjategevuse iseloomu tulevikus, on märkimist leidnud kõik need põhitähtsusega küsimused, mille kohta kogu rahvas peab olema teadlik. Olles teadlikud meid ähvardavas ohus ja omades kindla võidutahte, suudame pidada võitlust ka kõige raskemas olukorras.

Veel ühele asjaolule, mida rõhutavad meie riigikaitse üldised põhimõtted, tahaksime juhtida tähelepanu. „Edukaks võitluseks vastase võimaliku ülekaaluga on tarvilik, et omaksime tugeva moraaliga, hästi organiseeritud, õpetatud ja tehniliselt varustatud kaitsejõud ning et rahvas kõigis oma eluavaldustes oleks ette valmistatud riigikaitseks.“

Väljendusel „võitlus vastase võimaliku ülekaaluga“ on suur psühholoogiline tähtsus. Võitlus ülekaaluka vastasega võib kujuneda meil paratamatuks. Sellisena oli meie võitlus ka Vabadussõjas. See ei tohi meid aga kunagi mõjutada, ei tohi meis tekitada alistumise mõtet. Olla löödud moraalselt — tähendab sama, mis alistumine. Ka Vabadussõja päevil leidis kodanikke, kes lootusetuks pidasid võitlust vastase „hiigla suurte“ jõudude vastu. Nad eksisid rängalt, sest jõudude vahekorra kindlaksmääramine arvude alusel on ühekülgne ja ebaõige. Teades seda, sisendame ka seda endisse, et võitluse ja lahingute keerises püsima jääda vaatamata vastase ülekaalule.

Kas on aga eeldusi selliseks võitluseks kaasaja lahingus, mida meie oleme juba iseloomustanud kui tulevõitlust kõigepealt?

Olles tunnustanud üldiselt maksvaid lahingutegevuse põhialuseid, oleme ka meie neile ülesehitatud oma lahingupidamise viisid, vastavalt oma kaitsejõudude iseäraldusele, nende organisatsioonile, relvastusele, juhtkonna ja meeskonna ettevalmistusele. Pealetungil leiab allakriipsutamist hoogsus, ootamatus ja initsiatiiv, katsel aga äärmine visadus ja aktiivsus.

Peame pidama meeles seda, et kaasajal jalaväe vähemad üksused, olles varustatud automaatrelvadega, on muutunud lahingus iseseisvateks ja on suutelised kestvaks vastupanuks ka arvuliselt ülekaalukale vastasele. Jõudude asetuse lahingus hajutatuna sügavusse ja rinnetpidi, paralüüsib tunduvalt selle tuleülekaalu, mida võib omada vastane. Vastase tuli hajuneb, kaotused

vähenevad. Nagu lahingkogemused on tõestanud, võib ka 10 kuulipildujast püsima jäänud üks veriselt tagasi lüüa vastase jõulise rünnaku. Ja et see üks püsiks ning tegevusse astuks, selleks on vaja võitleja arenenud võitlustahet, kõrget moraali.

Ühtlasi meie teame, et iga võitleja kannab endas suurel määral neid hingeomadusi, seda tahet, mis omane kogu rahvale. Tema on osa rahvast, „luu tema luust, liha

tema lihast“. Mida suurem on rahva loomupärane enesealalhoiu instinkt, tema vastupanu jõud, mida enam on arenenud võitlustahe, seda kergemini saab ka väikeriik üle neist raskustest, mida saatus temale ette veeretab relvastatud võitluse näol oma iseseisvuse ja rippumatuse kaitsel.

5. suurtükiväegrupp 15-aastane.

Ülevaade sõjaaegsest tegevusest.

„Pojad olid juba põlvkõrgused, kui sündis isa,“ — see on vormeerimisloo õige iseloomustus väeosast, millest põlvneb 5. suurtükiväegrupp. Kui Ülemjuhataja päevakäsuga 14. märtsist 1919. a. nr. 97 kästakse vormeerida 3. Raske Välja Suurtükiväe Divisjon ja selle komplekteerimiseks 19. 03. — 5. 04. 19. a. 1. ja 2. suurtükiväepolgust toodi üle 6 patareid, siis kõigil neist patareidest oli selleks ajaks juba pikem või lühem lahingute tee seljaga. Suurtükiväe valitsuse ülem määras 15. 03. 19. a. 3. R. V. S. Divisjoni ülemaks Suurtükiväe valitsuse Varustuse osakonna ülema polkovnik Martin Terrase, kes asus väeosa vormeerimisele Tallinnas 16. märtsil. Divisjoni adjutantiks määrati lipnik H. Eckstein ja asjaajajaks sv. am. A. Tennishof. Polgu staabi juhtivasse kosseisu määrati hiljem juurde: polgu arstiks M. Klompus 4. mail, loomaarstiks A. Rängel 27. aprillil, noorema loomaarsti k. t. Värnik 26. juulil ja suurt. tehniku k. t. suurt. meister (16. 11. 19. a. sv. am. as.) J. Kittask 1. juunil.

3. R. V. S. Divisjonis oli 5. patareid: 1. patareiks (Al.-ltn. Rimmel) toodi üle 1. suurt. polgu 6. patarei 19. märtsil; 2. patarei (Inglis kapten Kool) vormeeriti alates 15. märtsist; 3. patareiks (Ltn. Miller) toodi üle 2. suurt. polgu 3. patarei 19. märtsil; 4. patareiks (Ltn. Einbund) toodi üle 2. suurtükiväepolgu 7. patarei 19. märtsil; 5. patareiks (Ltn. Einer) toodi üle 2. suurt. polgu 1. patarei 23. märtsil.

Eraldi suurtükiväedivisjoni ellukutsumine oli tingitud 2. diviisi liiga pikast rindest (Heinastest kuni Pihkva järveni),

mille tõttu sel rindel teotsevate patareide tegevuse juhtimine kui ka varustamine ühest keskusest — 2. suurtükiväepolgu staabist — osutus raskeks. Divisjon alutati 2. diviisi II brigaadile (rindel Valk—Heinaste). Kui nimetatud brigaadist 27. märtsil vormeeriti 3. diviis, läks ka divisjon 3. diviisi koosseisu, kuhu kuulub oma järglaste kaudu tänaseni. 3. R. V. S. Divisjon ei erinenud oma ülesannetelt ega tegevuselt millegagi suurtükiväepolkudest, mille tõttu ühtlase loomiseks nimetataksegi juba 5. aprillil 3. suurtükiväepolguks ja antakse harilik suurtükiväepolgu koosseis. Samal päeval võetakse ette uus patareide ümberpaigutamine ja nimetamine (Ülemjuhataja pvk. nr. 128). 3. R. V. S. Divisjonist viiakse üle 1. ja 2. patarei 2. suurt. polgu 1. ja 2. patareiks (hiljem väljapatareid 7 ja 8), 3., 4. ja 5. patarei nimetatakse ümber vastavalt 3. suurt. polgu 1., 2. ja 3. patareiks ja 2. suurt. polgust tuuakse üle 5. ja 6. patarei (kpt. Roska ja al.-ltn. Tamm) ning nimetatakse 3. suurt. polgu 5. ja 6. patareiks. 3. suurt. polgu 4. patarei (al.-ltn. Vilipus) vormeerimist alatakse 11. aprillil. Nüüd jäi välisuurtükiväes: 1. suurtükiväepolku 4 patareid, 2. ja 3. suurtükiväepolku kumbagisse 6 patareid. Juuni keskel vormeeriti ka 1. suurt. polgu 5. ja 6. patarei. Viimane vormeeriti 3. suurt. polgu juures ja kuulus viimase alla kuni likvideerimiseni pärast Vabadussõda. Ülemjuhataja päevakäsuga 7. augustist nimetati kõikide suurtükiväepolkude patareid „väljapatareideks“, mis omasid numbrid: 1. suurt. polgu patareid nr. nr. 1—6 —

Väljapatareid nr. nr. 1—6; 2. suurt. polgu patareid nr. nr. 1—6 — Väljapatareid nr. nr. 7—12; 3. suurt. polgu patareid nr. nr. 1—6 — Väljapatareid nr. nr. 13 kuni 18.

Pärast landesväeri operatsiooni lahkus 3. srt. polgu koosseisust umbes pool patareide arvust. Need viidi üle 1. ja 2. diviisi rindele, et anda jalaväele tuletoetust seal, kus olukord muutus raskemaks. 3. suurtükiväepolgu patareidele jäi ülesandeks kaitsta oma diviisi rinnet Marienburg—Ostrovi liinilt kuni Lubani järveni. Suurte soode tõttu ei olnud patareide tegevus seal aga kuigi soodus ega elav. Sõja lõpupäevil, kui nimetatud rinne lätlastele üle anti ja diviis detsembri lõpul Narva rindele viidi, läks ka suurtükiväepolk Narva rindele, kust pärast sõda asus Viljandi. Vaherahu maksmahakkamisega 3. jaanuaril ei jäänud veel soiku suurtükiväe organiseerimise töö. Ei olnud rahu veel lõplikult kindel. Ja nii luuakse Loode armeelt võetud suurtükkidest jaanuarikuul veel 6 uut patareid. Kuna hobused nende jaoks puudusid, nimetati need positsiooni patareideks nr. nr. 20—25. 3. suurtükiväepolgu juures vormeeriti 13. jaanuaril 1920. a. ja likvideeriti hiljem positsiooni patareid nr. nr. 23—25 järgmiselt: Posits. patarei nr. 23 (al.-kpt. Ostrat) 4 — 3" 1902. a. v. suurtükiga likvid. 27. 03. 20.; posits. patarei nr. 24 (al.-lt. Vellig) 2 — 6" ingl. haub. likvid. 10. 04. 20.; posits. patarei nr. 25 (lt. Suurthal) 4 — 45" ingl. haub. likvid. 26. 03. 20.

Moodustati ka 3. Kindluse Raske Suurtükiväe Divisjon, kuhu viidi üle 27. 01. 20. a. 2 K. R. S. Divisjoni patareid nr. nr. 5 ja 10 ja 1. K. R. S. Divisjoni patareid nr. 3 ja 14, missugune viidi 15. märtsil 3. diviisi koosseisu.

Rahulepingu maksmahakkamisega algas sõjavägede demobilisatsioon. Patareide arv suurtükiväepolkudes vähendati neljani ja 3. suurt. polgu moodustasid nüüd väljapatareid nr. nr. 13, 15, 16 ja 18.

01. 06. 20. a. vormeeriti 1., 2. ja 3. Kindluse Suurtükiväe Divisjon ümber Kindluse suurt. divisjoni 1., 2. ja 3. gruppiks. 20. maiks vormeeriti ka 1., 2. ja 3. suurtükiväepolk 1., 2. ja 3. Välja Suurtükiväe Divisjoniks. Samaks päevaks nimetati ka liikuvad laskemoona pargid ümber kohalikkudeks parkideks. 2. Liikuv park nimetati 3. kohalikuks pargiks.

9. novembril 1920. a. pärast Kindluse Suurtükiväe Divisjoni likvideerimist allu-

tati kindluse suurt. 3. grupp 3. Välja Suurtükiväe Divisjonile.

Varsti aga minnakse vägede koondamisega veel kaugemale ja 22. veebruariks likvideeritakse nii 3. Kindluse Grupp kui ka 3. Välja Suurtükiväe Divisjon. Väljapatarei nr. 13 ja Laskemoona park anti üle 2. suurt. polgule, Väljapatarei nr. 16 — 1. suurtükiväepolgule, kuna ülejäänud üksused likvideeriti.

Hiilgavamad leheküljed 3. suurtükiv. polgu ajalukku on kirjutatud landesväeri

Kolonelleitnant G. Kirschbaum,

5. suurtükiväegrupi ülem.

Kolonelleitnant Georg Jüri p. Kirschbaum sündis 8. mail 1892. a. Valgamaal. Astus vabatahtlikuna Viiburi kindlusse teenima. Andis eksternina Peterburi Sõjakoolis eksami ja ütendati lipnikuks 1. juulil 1914. a.

Raske suurtükiväe divisjoni koosseisus liiks järgneval talvel Lääne rindele — Varsavi alla ja hiljem Kaukaasia, kus teenis 1917. aastani. Peale revolutsiooni tuli kodumaale lähemale ja teenis endises väeosas — Viiburis. Siin energiliselt võttis osa eestlaste sõdurite kodumaale koondamisest. Eestisse saabus Vabariigi väljakuulutamise päeval.

Okupatsiooni lõppedes teotses Tartus ja määrati 11. novembril Tartu linna Kaitseliidu pealiku abiks, kus viibis lühikest aega, kuna temale leitakse lühem ja kohasem töövälgi mele suurtükiväe loomisel. Sellega on ka seletatav, et 19. novembril määratakse ta suurtükiväe inspektori kohale. Suurtükiväe valitsuse organiseerimisel töötas seal kuni sõja lõpuni.

23. aprillil 1920. a. ta määratakse 3. suurtükiväepolgu ülemaks.

Sõjalisete teenete eest omab I liigi II järgu Vabadusristi ja autasuna normaaltalu.

Kalli kodumaa vabastamisel langenuid ja hiljem maamulda varisenud

kaasteenijaid

mälestab

5. suurtükiväegrupp.

3. suurtükiväepolgu ohvitserid Vabadussõja lõpul.

Istuvad (vas.): Kpt. O. Einer, al. kpt. G. Kirschbaum, al. kpt. R. Ilves, al. kpt. H. Eckstein, polkovnik M. Terras, al. kpt. G. Kromel, al. kpt. H. Müller; seisavad (vas.): lpn. A. Rosenberg, lpn. L. Puksov, lpn. O. Kask, lpn. O. Reinhold, ltn. A. Suurthal, al. kpt. J. Ostrat, al. kpt. K. Rügo, al. ltn. Chr. Freiberg, ltn. H. Attemann.

sõjas, kus vaatamata meie materjalosalt viletsematele ja enamalt jaolt vananenud tüüpi suurtükkidele suudeti ülekaalukalt võidelda mitte üksnes vastase suurtükiväega, vaid edukalt rahuldada jalaväe tulenõudeid. Kahjuks laskemoona puudus ei võimaldanud anda jalaväele täit tuletuetust, seda tuli hoida kõige kriitilismate silmapilkude jaoks. Laskemoona puudus andis end teravalt tunda eriti sõja teisel poolel ja inglise kahuritega varus-

tatud patareide juures. Jalaväeosade juhid kuni rooduülemateni aga nõudsid ikka ja jälle tuletuetust vastase väiksemategi teotsemiste puhul. Siin oli patareid tulejuht ise alaliselt kahe tule vahel: jalavägi nõuab tuletuetust, aga laskemoona peab äärmiselt hoidma. Ei olnud kõikide suurtükkide jaoks vastavaid laenguidki: nii näiteks oli polgu 1. patareid sunnitud laenguid kaaluma ja valmistama ise liinil. Ei olnud kuigi hea seisukord, vähemalt sõja algul, ka suurtüki materjalosa poolest. Vanasüsteemiliste ja kulunud suurtükkide tabamustihedus oli õige väike. Kui sinna juurde arvata veel alalised rikked, siis selgub, miks patareide ülemate meeolu mõnigi kord langes alla nulli. Ei võinud

tujutõstvalt mõjuda ka meeskonna väljaope. Tagavara patareid Tallinnas valmistas küll natukehaaval suurtükiväe reamehi ja hiljem ka allohvitsere, kuid neist ei piisanud, ja vähemalt sõja algupoolel tuli ikkagi mehi välja õpetada patareides — liinil lahinguid lüües.

Vaatamata kõikidele raskustele on polk suutnud jäädvustuda küllalt auväärsena Eesti ajaloos.

4. aug. 1921. a. § 1 lugeda kapten Kirschbaum 3. suurtükiväepolgu vormeerimisele asunuks 30. juunist 1921. a.

Sel ajal esimesena tuli polku väljapatarei nr. 16, mis üldse ei saanud oma alalisest asukohast — Heimtalist — kaudgemale. Sama kerge oli üle võtta ka ko-

5. suurt. grupi ohvitseridekogu juhatus 1934. a.
I-rida (vasakult) Major E. Greving — esimees, kapten V. Veske — abiesimees. II-rida (vas.) Ltn. O. Limberg — tagav. lüüge, laenu-hoiu kassa asjaajaja, kaptn. K. Kutsar — sekretär, kaptn. A. Mikker — tag. lüüge, ltn. A. Kalt — laekur.

halikku parki, sest tal puudusid „rattad“, ja selle tõttu enam veereda ei saanud. Mõlemad üksused anti üle juba juulikuu esimesil päevil. Väljapatarei nr. 13 rändas selle vahe sees Lahmuselt — Tartu — Petseri ja sügisel tuli Viljandisse tagasi. Uuesti tuli vormeerida väljapatarei nr. 18 ja 15; kskr. suurtükiväepolgule nr. 17 — 12. sept. 1921. a. leiame väljapat. nr. nr 15 ja 18 lugeda lõplikult vormeerituks tänasest kuupäevast arvates. Oktoobri- ja novembrikuu kulusid veel polgu staabi ja allüksuste täiendamiseks, vajaliku varustuse hankimiseks ning enam-vähem kõlvulikkude eluruumide muretsemiseks ja vastavalt nõuete kohaselt sisustamiseks. Kskr. 3. suurtükiväepolgule nr. 10 — 2. dets. 1921. a. loeme 3. suurtükiväepolk lugeda lõplikult vormeerituks 26. nov. 1921. a. Raskusi tuli patareidel ruumide leidmisega. Mõisad olid enam-vähem suurtükiväe paigutamiseks kõlvulikud, kuid neid ei tahtud kaitseväele anda, vaid leiti nende kasutamiseks muid paremaid sihte taotlemaid asutisi kui on kaitseväe eluruumid. Selle ületamiseks tuli igasuguseid raskusi võita, kuid siiski mõjusid sedavõrd, et väljapatarei nr. 18 asus Vana-Võidust (mis nüüd väljajagamisele kuulub) Loodi mõisa. Polk nimetati rügemendiks 27. nov. 1922. a.

Järgmine suurem muudatus tuli 1924. aasta kevadel. Sel ajal nimetati patareid ümber järgmiselt:

Väljapatarei nr. 13 nimetati 1. patareiks; Väljapatarei nr. 15 — 2. patareiks; Väljapatarei nr. 16 — 3. patareiks; Väljapatarei nr. 18 — 4. patareiks.

Ühtlasi vormeeriti ka suurtükiväe rügemendi moodukomando. Rügemendi asukohaks jäi Viljandi ja Heimtali ning Loodi mõisad. Augustis samal aastal vormeeriti veel 5. patarei ja tagavara ladud. Seega oli rügemendis 3 kerget ja 2 rasket patareid.

1925. a. sügisel muutus organisatsioon veel painduvamaks ja rügemendist moodustati 5. ja 6. suurtükiväegrupi ning mõõdu k-dost vormeeriti spetsialistide komando. Sel ajal oli suurtükiväe organisatsioon laialdasem ja siit algas järkjärguline kokkutõmbamine; 1927. a. kevadel likvideeriti 2. patarei.

Hoogsam likvideerimine tuli 1928. a. sügisel. Siis likvideeriti grupid ja spetsialistide k-do ning järgi jäid ainult patareide kaadrid, mis koondati kõik Viljandisse.

1929. a. suvel valmisid Viljandis uued laskemoona laod. Avanes võimalus laskemoona endistest mõisa küünidest lahedamini ära paigutada.

5. suurt. grupi üleajat. kogu juhatus 1934. a.
1-ne rida (vas.) Kapr. J. Liller — laekur, veltveebel A. Joonuks — esimees. 2-ne rida (vas.) Veltveebel M. Bachmann — majavanem, v. a. o. V. Rossmann — sekretär, v. a. o. K. Vasar — abiesimees.

Seega 14 aasta jooksul on suudetud koondada patareid ja laskemoona ladud Viljandisse ja selle lähemasse ümbrusse.

Ülaltoodust selgub, palju kordi on praeguse grupi eelkäijad ümbervormeerimiste all kannatanud, mis tema rahulist tööd seganud.

Jägala laagris.

Jägala jõe kaldal, seal kus praegu asetseb suurtükiväe laager, oli kaksteistkümmend aastat tagasi veel metsaga kaetud soo, kust läbi viis ainult üks tee ja seegi kevadel ja sügisel vaevalt läbipääsetav. Kui maa-ala laagriks oli kindlaks määratud, asuti selle kraavitamisele ja ehitati ka 1923. a. esimesed hooned — iga rügemendi rajooni kaks barakki — üks meeskonna ruumiks, teine talliks (eelmised aastad elati praeguse laagri asukohast veidi eemal telkides); viimast tuli aga sama aasta laagriperioodil kasutada ka meeskonna eluruumiks. Peakraavid olid küll sissetõmmatud, kuid maapind ei tahtnud kuivada ja juhtus tihti, et suurtüki pargis hobused vajusid põlvini sisse, sest 3. rügemendi piirkonnas oli maapind eriti soine. Kuid pikkamisi paranes asi, tehti väga palju tööd laagriplatsi puhastamise ja korraldamise alal ja seal, kus enne rästik rahulikult mõne soo künka otsas soojendas end päikesepaistel, kerkis mõne aastaga ilus muru ja õitsesid lilled. Kerkis juurde hooned, ja ehkki ei ole elu kõige mugavam, hea on ta siiski, sõjamees ei nõua palju.

Tee laagrisse läheb küll raud- küll maanteed mööda, küll terves koosseisus, küll osade kaupa. Kõige huvitavamad on olnud rännakud, eriti siis, kui „taevataat“ on olnud armuline ilma suhtes (peab ütlema, et seda on ta peaaegu alati olnud). Rännak Viljandist Jägalaasse on kestnud 5—9 päeva, nii kuidas valiti rännaku tee ja kuidas on olnud aega. Liikumistee on alati olnud isesugune, nii et rännakul õpiti ka veidi tundma kodumaad ja tutvustati ka endid, selleks korraldati puhkepäevadel ratsapidusid ja tihti ka jalgpallivõistlusi kohalikkude meeskondadega, kus suurtükiväelased enamasti alati võitjatena välja tulid.

Laagrisse jõudnud, algab kohe kibe aseldamine, esimene mure on meeskonna ja hobuste paigutamine; ja peab ütlema, viimaste paigutamine on ikka suurem mure olnud, eriti laagri esimestel aastatel, kus hobustel tuli leppida ajutiste tallidega, mis ei pakkunud just head kaitset ei vihma, ega tuule eest; pikapeale paranes aga seegi.

Tööpäev laagris on olnud alati pikem, kui talvekorteris, tuli ju siin juurde palju lisatöid ja laagri algaastal võis tihtipeale veel hilja õhtul näha allüksusi terves koosseisus kände kangutamas, kraave kaevamas jne. Ja laskmiste päevadel tuli mõnigi

kord juba kella 3—4 ajal hommikul polügoonile sõita ja viimased mehed (harilikult telefonistid) jõudsid tagasi tihtipeale pime-das. Õppused neil päevil, kus laskmisi ei olnud, kestsid nagu talvekorteriski 7 tundi päevas, ainult suuremat rõhku pandi puht sõjatehnilise ja taktikalisele väljaõppele. Ja töö andis tagajärgi. Ükski aasta ei tulnud laagrist tagasi akselbantideta, kui mitte rohkem, siis numbrid kord ühes, kord teises patareis, kord mitmes patareis korraga on akselbandid väljalasknud, ükskord isegi inspektori auhinna; kaks korda on grupp ka patareide võistluslaskmistel akselbandid välja toonud. Laskmiste päevad on olnud alati rõõmupäevad, siis nägi sõdur oma relva mõju, siis sai ohvitser tuld juhtida.

Peab ütlema, et esimestel aastatel katsetati kõiksugu laskevõise, küll prantsuse, küll vene, küll teiste määrustikkude järele. Kuid see oli paratamatu, ja nende katsete tagajärg — omame nüüd suurtükiväe laskeeskirja.

Väljaõpe rahuajal.

Väljaõpe on siis hea, kui väeosa suudab lahendada neid ülesandeid, mis nõuab temalt lahingtegevust. Sellest väljudes korraldas 3. suurtükiväepolk juba algusest Viljandi ümbruses lahinglaskmisi.

Esimese laskmise toimetas väljapatarei nr. 13 — 8. detsembril 1921. a. Parika rabal ja kuni jõuluni samal aastal toimetasid ka teised patareid õppelaskmisi mitmel pool Viljandi ümbruses.

Esimesed laskeharjutused näitasid, et Viljandi ümbruses on lahinglaskmine väga hästi läbiviidav, milleks maastik pakub suurt mitmekesisust nii positsioonide v. p. ja märkide rajoonide valikul.

Esimesi kogemusi arvestades on ka hiljem mitu korda seda harrastatud. Alles 1928. a., veele organisatsioonile üle minnes, polnud enam võimalik kõigil ohvitseridel poligoonil õppelaskmistest osa võtta, et aga 1) siiski võimaldada igal ohvitseril igal aastal õppelaskmist toimetada ja 2) kontrollida meeskonna väljaõpet ja võimeid, siis korraldas grupp pea noorte kursuse lõpul lahinglaskmise Viljandi ümbruses. Iga niisugune õppus koosnes rännakust, öökorteri- asumisest, positsiooni valikust ja laskmisest.

Esimene tulega ristimine näitas, et meeskond suudab 3-kuulise väljaõppe lõpul oma ülesandeid rahuldavalt täita, kuigi esialgul teatud närviikkusega. Laskmine andis noortele julgust ja näitas neile oma töö tagajärgi.

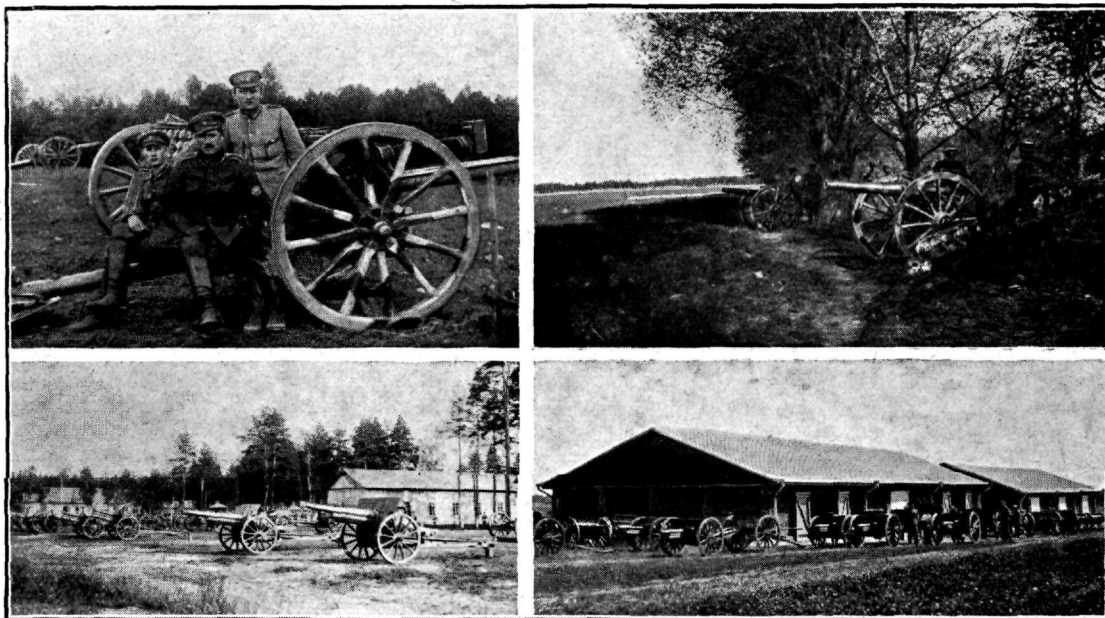
Kohapealsetel laskmistel olid järgmised parameetrid: 1) andis igale ohvitserile võimaluse laskmist jälgida ja kontrollida oma teoreetilisi arvestusi, 2) võimaldas väiksema kuluga lask-

missi läbi viia, kus jäävad ära kulud laagris, 3) kõik suurtükiväes teenivad mehed kuulevad kord ka pauku lähemalt, sest osa — kaadri gruppi jäävad — ei pääse laagrisse ja lastakse reservi praktiliste õppuste läbiminekuks. Ometi ihaldab iga mees kuulda kord kõvemat lasku kui on seda püssipauk.

Talvel ohvitseride õppused koosnevad laskeeeskirja läbivõtmisest ja laskedrillist laskekastil, ratsasõidust ja kehalisest kasvatusest. Nüüd on grupil leitnant Paisi kavandite järgi ehitatud laskekasti näol väga hea õppeabinõu, mis võimaldab „laskmist“ täpselt toimetada ja näitab samad vead ka eksimused sama hästi kui sünnib see tegelikul laskmisel.

otstarbekohaselt paigutada patareisid. Tänu polgu ülema kapten Kirschbaumi energilisele tegevusele, järjekindlusele ja inimjõu rohkusele suudeti varsti pörandalt — õlgedelt — asuda nari-dele või voodidesse.

Kui patareid koondati Heimtali ja Loodi mõisa, siis tuli ka ohvitseridele ja üleajateenijatele korterid võimaldada ja seega meeskonna eluruum võimalikult kokku suruda. Ümber vormerimised töid aga uute ruumide jaotuse ja sellest jällegi oli vajalik igasuguseid ümberehitusi. Paistis juba tõenäoline, et need mõisa hooned jäävad kauemaks väeosa kasutada ja siis asuti põhjalikumale ümberehitamisele, mis palju kulu ja tööjõudu nõudis. 1928. a. väeosa kokku-

Pilte grupi elust.

Ülal vasakul: Väljapatarei nr. 17 positsioonil Polovski juures. Istuvad kapt. Roska ja lipnik Valdstedt, seisab leitn. Suurthal. Ülal paremal: 6. patarei tulepositsioonil tulistamas punaste seisukohti otsese sihtimisega Sauliti juures Põhja-Lätis. All vasakul: 3. diviisi suurtükiväe laager 1927. a. All paremal: Grupi poolt majanduslikul teel ehitatud uued suurtüki laod. Suurtükkide ümberkolimine 5. juulil 1930. a.

15. aastat majanduslikku tegevust.

Sõjaajal oli väeosas patareide majandus ja seega toitlustamine ning hobusemoona muretsemine nende korraldamiseks, millele polgu staabil majanduslik asjaajamine lihtsam oli. Üldiselt tuli tol ajal võidelda samade raskustega nagu igal teisel väeosal.

Sõja möödumisel oli olukord sama täbar. Polgu asukohaks oli määratud Viljandi. Juba polgu staabile ja komandodele ruumide muretsemine oli linnas seotud suurte raskustega, kuna rahuajal siin sõjaväge ei asunud. Patareid olid laiali — Pärnust kuni Navestini ja hiljem Paide — üle kolme maakonna ja oli ka selge, et ruumid ei jää kauemaks väeosa kasutada, siis võib siit järeldada, milliste raskustega tuli võidelda, et

tõmbamine likvideeris kõik ühe hoobiga, sest nüüd alustasid teised organisatsioonid oma nõuete kohaselt neid ümber ehitama. Viljandis on allüksused mitu korda oma asukohti vahetanud ja seega iga kord tulnud kulukaid ümberehitusi ette võtta. Viimati ehitati 1933. a. talvel pimedasse keldrisse korralik köök ja muud tarvilikud kõrvalruumid.

Teistes linnades oli Vabariigi algusest peaaegu igas garnisonis loodud oma alaline kodu uute kasarmute ehitamisega, mis aga Viljandis seni lahendamata.

Viljandis anti 1926. a. kaitsevæele oma maa-ala, kus võis juba kindlamini jalga toetada ja tähtsamaid ehitusi ette võtta. Grupi tagavaraladudel olid katused katki ja seinad viltu, kus suurtüki materjalosa hoidmine oleks nende hävitamine. Riigil puudus võimalus uusi hooneid ehitada kui vana hoonete remondiks taheti kulutada kr. 3000.— Sellest tehes õige järelduse gru-

piilem otsustas majanduslikul teel ehitada ladud, ja 1931. a. kerkis esimene nägus telliskivi hoonne. Samal aastal asuti teise ehitamisele, mis järgneval suvel lõpetati. 1933. a. valati ühele betoon põrand alla ja 5. juulil võidi suurtükid ümber paigutada.

Ehituste läbiviimiseks kulutas grupp säästsummadest kr. 6000.—, millele riigi poolt saadi lisaks kr. 3000.—. Siia juurde tuleks arvestada materjali juurdevedu, mis toimetati grupi tööjõu ja hobustega. Töövõtte korras on arvestatud nende hind kr. 19.500.—.

Laskesport 5. suurtükiväegrupis.

Laskesport grupis on saanud erilise tähelepanu ja harrastuse osaliseks. Juba 1926. a. peetakse nii ohvitseride- kui ka allohvitseridekogudes sisemised laskevõistlused 9 mm püstolitest. Teistest käsirelvadest laskmisi ei peetud sel lihtsal põhjusel, et puudusid relvad. Kui 1927. a. patareid varustatakse vintpüssidega, leiavad ka need relvad kasutamist 1928. a. ülemine uuele organisatsioonile ja väeosa koondues Viljandi linnas, algab laskesportliku tegevuse tõus grupi ülema õhutusel. Järgmisel aastal peetakse rida omavahelisi võistlusi püstolist, spordi- ja vintpüssist. Sama aasta sügisel Sakalamaa Maleva ja Viljandi garnisoni vahelistel laskevõistlustel leiame juba grupi laskesportlasi, kelle tagajärjed võrdsed Maleva meeskonnas esinevate Eesti laskespordi tippmeestega.

1930. a. on grupis laskesport sellisele kõrgusele jõudnud, et osavõttes III diviisi väeosa vahelistest laskevõistlustest. toob gruni meeskond koju diviisiülema kindral Jonsoni nimelise „Võidusarve“ ja I, II ja IV koha individuaalselt. Samal aastal sõlmitakse ka grupi ja Sakala üksiku jalaväepataljoni vaheliste laskevõistluste leping.

Esimesel jõukatsumisel tuleb grupp võitjaks. Võitu kinnitab grupp ka järgmistel võistlustel ja võidab rändauhinna „Karika“ 3. korda järjest ja jäädavalt.

1931. a. asutatakse grupis ohvitseride ja allohvitseride laskespordi ühingud, missugused astuvad E. Laskurliidu liikmeiks.

Esimesse ühingusse astuvad kõik grupi ohvitserid eranditult, samuti enamik üleajateenijaid. Grupis teotsevad laskespordi ühingud võtavad osa E. Laskurliidu võistlustest ja 1932. a. grupi ohvitseride ühing osavõttes ülemaalisest laskurliidu ringkondade ja ühingute vahelistest võistlustest võitis sõjaväepüstitolis Kaitseministri poolt väljapandud rändauhinna ja saavutas ka väikekalibri ja täiskalibri püssidest tähelepanu väärivaid tagajärgi.

Laskespordile pannakse grupis suurt rõhku, korraldades järjekindlalt harjutusi nii välis- kui ka siseradadel. Laskespordi alal võiks veel mõndagi saavutada, kui poleks heade relvade puudumine nii suureks takistuseks.

Vaatamata kõlvulikkude relvade vähesusele, on seni klassikatsed sooritanud: I kl. 41%, II kl. 45% ja III kl. 13%. Kokku 98% väeosa kaadri koosseisust.

Ratsasport.

Ratsasporti on grupis tublisti harrastatud, kuigi see on olnud teatud raskustega seotud. Esimesil rahuaastail oli väeosas küll rohkem hobuseid — puudus oskus ja polnud sel alal juhte, nüüd on ratsanikke leida — väikese hobuste koosseisu tõttu väljavaliku võimalused minimaalsed.

Esimene kord esineti 25. juunil 1922. a. laagris — kapten Trederi õhutusel demonstree-riti spordi pidul suurtüki sõitu üle takistuste. Esimene algatus oli tehtud ja andis sedavõrd hoogu, et sama aasta augustikuus korraldati Viljandis I ratsapidu ja kavas oli juba puht ratsasõidu esinemised. Sellest ajast on iga aasta korraldatud ratsavõistlusi. Edu oli kiire ja 1925. a. ratsavõistlustel Tallinnas tuli dsigiteerimises veltveebel Salm hobuse „Araga“ I kohale ja veltveebel Peetov hobuse „Kange- ga“ II kohale. Takistussõidus — veltveebel Veemann hobuse „Bachusega“ I kohale.

Sama edukalt esineti ka Tallinnas 1926. a., kus veltveebel Veemann tuli takistussõidus I kohale, veltveebel Jonuks IV kohale. Piigitorkes ja mõõgaga raiumises — veltveebel Peetov I ja II kohale.

Samuti küllalt edukalt on esinetud hilisematel ratsavõistlustel, kuid et värsket verd juurde ei tule, siis on praegused hobused jõudnud oma tippsaavutistele, mis aastatega paratamatult hakkab langema.

Vaatamata hobuste vähesele valikule — 40 hobust — on püsiva tööga aastate jooksul jõudnud teatud tasemele, milline küübib hobuste rahvusvahelise eliidi võimetenä. 1931—1934 on grupp annud igal aastal Ratsaväe Inspektori määramisel 1 ohvitseri ja 1—2 hobust Eesti ratsaspordi rahvusmeeskonda, kes osa võtnud Riias. Läti armee ratsaspordi klubi poolt korraldatud rahvusvahelistest ratsavõistlustest. Kolme viimase aasta jooksul on seal võistelnud 4 hobust, mis teeb välja 10% grupi hobuste üldarvust.

15. aastat kehalise võimete arendamist 3. diviisi suurtükiväes.

Tegelikku kehalist kasvatust praeguses 5-das suurtükiväegrupis ja tema eelkäijates on olnud 12 aastat. Esimesed 3 aastat möödusid Vabadussõjas ja üleminekus rahuaegsele organisatsioonile. Õppealal piirduti peamiselt noorsõduri ettevalmistamisega puhtsõjalistel aladel, kuna kehalisele kasvatusel puhtsportlikus mõttes vähem tähelepanu pöörati. Kehalisi võimeid arendati „gümnaastikaga“, mille kaksteistkümmend käsku olid teada igale nooremalegi juhile. Et „gümnaastika“ ei võimaldanud igakülgset kehalist arenemist, siis puudus ka kaitseväljalast sportline vaim ja silmapaistvad saavutused. Kui antakse aga juba vabamad võimalused kehalise kasvatusel alal kergejõustiku jne. näol, siis algab kehalise võimete tõus ja peagi on märgata sellel alal edusamme. Kui väeosa, tookordne 3-as

suurtükiväepolk, oma sportliku murranguaja on üle elanud ja esimeste spordivõistlustega avalikkuse ette astub, on väeosa sünnipäevast möödunud juba kolm aastat.

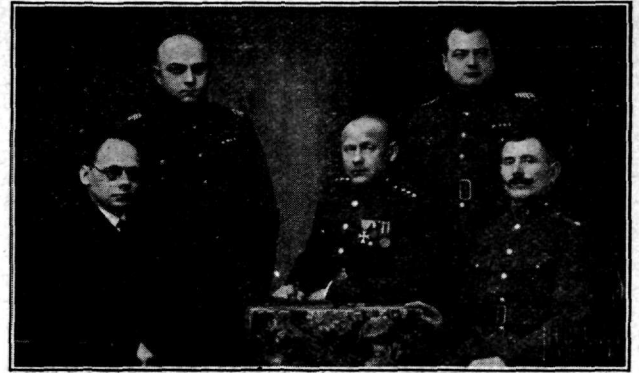
Väeosas — väeliigist tingituna — sammub rõõbiti puht kehalise kasvatusena ratsasport. Kui väeosas toime pannakse spordivõistlused, siis on kergejõustik ja ratsasport lahutamatud kaaslased. Nimetatud spordiharusid on arendanud väeosa haridus-, meelelahutus- ja spordikomisjonid, kellele ülesanne oli ka pidude korraldamine ja läbiviimine.

Esimesed omavahelised segaeskaavaga spordivõistlused korraldati 1922. a. 25. juunil Jägala suurtükiväe laagris. Spordipidu korraldati Vabadussõjast osavõtnuile Vabadussõja mälestusmärkide piduliku kätteandmise puhul. Võistlused korraldati jooksudes, ujumises, köieveos ja takistus-suurtükisõidus. Eriti nimetamiväärt võistlusalad olid: tõkkejooks 640 m, kus üksikud tõkked olid kuni 4 m kõrged, köievedu patareide ja komandode meeskondade vahel. Ergutuseks oli näiteks: I koht — 6 naela kompvekke, II koht — 4 naela kompvekke. 16. augustil 1923. a. korraldatakse väeosa alalises asukohas Viljandis spordivõistlused „Rügemendi spordivõistluste“ nime all. Siin esineb esimest korda peale kergejõustiku ja ratsaspordi ka jalgpalli võistlus.

7.—11. veebruarini 1924. a. korraldatakse ülemaalsed sõjaväe tõste- ja maadlusvõistlused, millel rügemendi poolt 3 osavõtjaga väärikalt esinetakse. Omandatakse poolraskekaalus I koht (v.a.o. P. Unt) ja keskaalus II koht (rm. M. Olei). Järk-järgult täienes võistluste kava ja tulid lisaks puht sõjaväelised harud — näit. sidepidamises. Seega kõis ja side teevad üksuste vahelise võistluse pinevamaks, kus võit ei olene üksiku võimest, vaid üldtasapinnast.

Järgnevat aastail algab sport teatejooksuga Loodist—Viljandi või murdmaajooksuga Heimalti läheduses, kuna suve jooksul korraldati spordivõistlused mitmekesise eeskavaga.

1929. a. on tagasitõmbumine sportlikul alal. Väeosa organisatsiooni mõju avaldub tunduvalt. Nii saadetakse diviisi väeosadevahelisele spordivõistlusele 3 kv. ja üleriiklikkudele kv. spordivõistlustele 1 kv. jalgrattasõidu alal. 1930. a.

Vabadussõjaaegsed 5-da suurtükiväegrupi veteraanid.

Istuvad (vas.) Erat. S. Keerutaja, kv. am. J. Kitask, veltv. A. Jonuks; seisavad (vas.) kapral J. Viiding, I järgu med. velsk. K. Tafinof.

toibutakse sportlikust tardumisest. Korraldatakse grupis sisemisi võistlusi ja diviisi väeosa vahelistest võistlustest võetakse osa juba 30 osavõtjaga.

1931. a. sportlik hooaeg algab suusavõistlustega. Väeosa võtab osa diviisi- ja üleriiklikkudest suusavõistlustest. Samal aastal korraldatakse esimest korda garnisoni väeosadevaheline orienteerimise jooks, kus grupp on esitatud ühe ohvitseride ja ühe üleajateenijate jaoga.

Diviisi- ja üleriiklikkudel võistlustel esinevad osavõtjad väärikalt jalgrattasõidus. Jalgrattasõidus 10 km I ja II koht ja 25 km samuti I ja II koht, odaviskes V koht ja 400 m jooksus IV koht.

8. ja 9. augustil toimuvad üleriiklikud kv. spordivõistlused Narvas ja ujumises Narva-Jõe suus. Osa võtavad 3 grupi kaitseväelast ja tulevad kohtadele: jalgrattasõidus 10 km I ja II kohale ja 25 km IV ja VI kohale.

Viljandis on korraldatud grupi sisemisi võistlusi ja ka võisteldud naabriga, et hoida alal võistlusmeeleolu.

Tehnilise ja insenerilise varustuse korrashoid.

Kapten J. Aksel.

Tehniline ja inseneriline varustus, ükskõik missugusesse liiki ta ei kuulu, nõuab nii kasutamisel kui ka alalhoidmisel alalist järelvalvet, perioodilist kontrollimist, kaitset kõrvalistest mõjudest (puhastamine, lakkimine, sisseäärimine jne.) ja varustuse perioodilist asendamist ja värskendamist.

Tehnilise ja insenerilise varustuse perioodilise asendamine ja värskendamine ja selle teostamise viiside kindlaksmääramine teostub meil VV Tehnikaosakonna igakordsete erikorralduste põhjal, nii et käesolevas kirjutises see küsimus arutusele ei tule.

Tehnilise ja insenerilise varustuse enese korrashoid, selle otsekohene teostamine ja järel-

valve lasub suuremalt jaolt väeosade eneste õlgadel, ja seda nõuet kinnitab ka meil 1. aprillist s. a. maksma hakkav „Väeosa majapidamise seadlus“.

Et meil seni puuduvad ametlikud eeskirjad ja käsiraamatud, missugused laiemalt käsitaksid tehnilise ja insenerilise varustuse korrashoiu küsimuse üksikasju, ja mitmesugustel põhjustel säärase raamatute kirjastamist lähemas tulevikus ettenäha ei ole, arvan, et ei ole ülearune asjast huvitatutele anda siin mõned selgitused ja juhised meil maksvate ametlikkude ja poolametlikkude korralduste ja andmete ning kaitseväge kesklaos sel alal olevate praktiliste kogemuste põhjal.

Peab tähendama, et seni on väeosad neist küsimustest ülesaanud väga mitmekesiselt ja kesklatu tagasisaadetud varustus näitab, et mõnel juhul üsna omapäraselt ja koguni ekslikult.

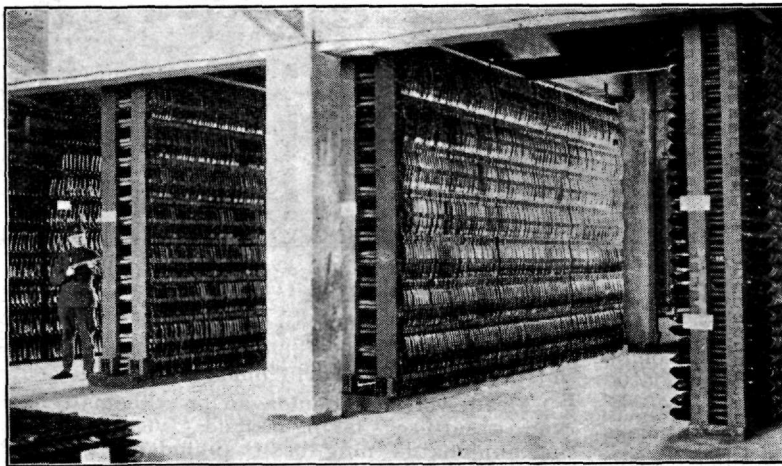
Meie elame suurelt endistest sõjaaegsetest tagavaradest ja kui need tagavarad lähemas tulevikus peaksid lõppema, on varustuse täiendamine ja uuendamine seotud niisuguste raskustega, et see meie riigikassale, nii kui nii juba suurelt koormatud teiste möödapääsemata tarvilikkude väljaminekutega, üle jõu käivaks võib osutada. See kohustab meid eriti hoolikalt ja ettevaatlikult oma tehnilise ja insenerilise varustusega ümber käima ja mitte kokkuda kulude ja vaeva ees, missugused varustuse kordaseadmisel ja selle edaspidisel korrashoiul möödapääsematud — see tasub ennast ajajooksul mitmekordselt.

Tahan loota, et käesolev kirjutus oleks abiks väeosades tagavarana ja jooksvateks tarvidusteks alahoitava ja kasutatava tehnilise ja insenerilise varustuse korrashoiul ja selle töö ühtlustamisel ja võibolla suudab lahendada mõningaid selle juures tekkida võivaid arusaamatusi.

Moodsas sõjaväes nii mitmekesine tarvitusel olev tehniline ja inseneriline varustus nõuab ka väga mitmekesist korrashoidu ja iseenesest mõista, et ajakirja veergudel kõiki neid küsimusi täielikult lahendada ei saa. Käesoleval juhul piirdun üldjoontes nende varustusartiklitega, missuguseid väeosadel rohkelt tarvitusel ja millete korrashoid erioskusi ei nõua.

Ruumid üldiselt peavad vastama „Väeosa majapidamise seadluse“ pr.pr. 337—347 ja Varvalüli ksk. nr. 1 — 27. a. nõuetele.

Olenedes tehnilise ja insenerilise varustuse hoidmise tehnilistest tingimustest ja nõuetest jagunevad lao ruumid kolme liiki: külmad, — köetavad ja — pimedad (ehk vähemalt päikesekiirtest varjatud).

Joon. 1.

Külmis ruumes võib alalhoida: (kui varustus on selle juures vastavalt korrastatud — puhastatud, lakitud, sissemääratud, pakitud jne.) — pioneri-tööriistu — labidad, kirved, kiinid, koblad, kangid jne.; raskemaid side, puusepa, tislari, sepa, lukusepa jne.ööriistu, pontoonide ja sildade materjale; purustamise abi-

nõusid III grupp (Varvalüli ksk. nr. 1 — 27. a.); tükete ehitusabinõusid ja materjale; kaevude ehituskomplekte;ööriistade varsi, mullakotte; kaabli tõstekeppe, poole, värtnaid, paljast vask- või raudraati, isolaatorikonkse, isolaatoreid; hästi sissemääratud mehaanilisiööriistu ja abinõusid ning söidu- ja veoriistu; sisemise põlemise mootoreid, dünamomasinaid ja elektrimootoreid; helgiheitjaid; metalli kui materjali jne. ning teisest varustusest eraldatult määrde- ja kütteaineid, happeid jne.

Ruum peab olema kuiv, valge, hästi tuulutatav ja ilma suuremate ja järsude temperatuuri kõikumisteta.

Soojes ruumes hoitakse alal: — telefoni ja telegraafi varustus (aparaadid, kommutaatorid, värv, lint, tagavara osad, planketid ja raamatud jne.); sidetööriistade komplektid; helkside aparaadid ja nende osad; raadio saate- ja vastuvõtteaparaadid ja neile juurdekuuluvad osad; raadiolambid; elemendid ja akkumulaatorid; elektri mõõduvahendid; matemaatilisedööriistad; peenemadööriistad; kõikööriistade komplektid; purustamise abinõud I grupp (Varvalüli ksk. nr. 1 — 27. a.).

Ruum peab olema kuiv, valge, hästi tuulutatav ja temperatuuri kõikumine on lubatud +15°C kuni +4°C.

Varustuse asetamine ahjude lähedale ei ole lubatud.

Pimedais ruumes hoitakse alal: — iga-sugune kummivarustus (auto, mootor- ja jalgratta sise- ja välis-õhukummid, täiskummid, kummilahu, toores lihtkumm, kummlint) kummuujukad (Poljansky), välitelefone, telegraafi ja teised kaablid, miinikaabel; purustamise abinõud II grupp (Varvalüli ksk. nr. 1 — 27. a.).

Soovitav on, et ruum oleks täiesti pime ehk kui see ei ole läbiviidav, vähemalt hästi varjatud päikesekiirte eest; temperatuur peab olema võimalikult ühtlane, seejuures mitte alla -4°C ning mitte üle +15°C; niiskust õhus — vähemalt 50% ei tohi olla läbitõmbetuult.

Seda ruumi võib, eriti kummivarustuse vähesel arvul ja lühikest aega alalhoidmisel, eraldada, kandes hoolt selle eest, et kõrvalekaldu mine üldtehnilistest tingimustest ei oleks suur.

Ruumide sisseseade koosneb, vastavalt varustuse liikidele, riulitest, riuulitest-varnadest, sisternidest, vedelainete alahoivanumatest, salvedest jne.

Kesklaos ruumide sisseseade korraldamine on, vaatamata varustuse rohkusele, üldiselt lihtsam, sest üksikute varustusartiklite arv on suur ja see võimaldab hõlbust koostamist ja ühekujuliste sisseseadete loomist (joon. 1).

Kesklaos loodud varustuse alahoivu sisseseadetel pikemalt peatuda oleks üleaarne, sest väeosade sisseseaded olenevad suurelt neil tegelikult oleva ja koosseisudes ettenähtud varustuse

rohkusest. Tehnilise ja insenerilise varustuse alalhoiu ruumide korraldajatel on siin võimalus ülesnäidata oma leidlikkust. Väeosad suurema varustuse tagavaraga võiksid tutvuneda selle küsimusega kesklaos kohapeal ja kogutud andmetel luua omale vastavad otstarbekohased siseseaded.

Määrde- ja põletisainete alalhoiu ruumide ja nende siseseadete korraldamine sünnib vastavalt Varvalüli ksk. nr. 11 — 16. XI 26. a. avaldatud „Juhtnõõrid bensiini ja teiste kergesti süttuvate ainete hoidmise ja väljaandmise korra kohta”.

(Järgneb.)

Vabadussõja-aineliste maalide näitus.

J. Pert.

Neil päevil avati Sõjamuuseumis vabadussõja-aineliste maalide võistluse tulemuste näitus. kus leiame üle kuuekümne vähema töö. See võistlus korraldati Kaitseministeeriumi auhindadega RAKÜ kaudu ja nagu kuulsime, on annud arvudes õige häid tagajärgi. Kahjuks sama ei saa lausuda võistlusele saadetud tööde sisulise ja kunstilise külje kohta. Kuid me ei võigi eriti palju nõuda bataille-maali alal oma kunstnikelt, eriti veel Vabadussõja teemal, kuna nad omavad siin liialt vähe eeldusi. Ei ole võimalik nõuda, et iga kunstnik peaks suutma maalida sõja-ainel. Sõjamaal on ühtlasi teatud eriala, millele tuleb spetsialiseeruda ja mille eriklassid tegutsevad või on tegutsenud kunstiakadeemiate juures, mille lõpetajad on rikkastanud oma maa kunsti töödega sellel teemal.

Minu teada pole ükski meie kunstnikest omandanud haridust sõjamaali alal; ei pöörata tähelepanu ega anta juhatusi ka meie kunstikoolides sõjamaali erinõudeis. Kuid me vajame sõjamaale. Meie uljas ja sangarlik Vabadussõda ootab kujutavkunstilisi jäädvustajaid, et piltidena kõneleda ja jutustada kangelaslikkusest, kannatusest ja rõõmust järeltulevatele põlvedele. Et sääraseid maale saada, peame asuma ise kunstnikke juhutama — praktilises töös. Rakendades neid tööle, usaldades neile aina uusi ülesandeid — samal ajal asume nõuannete, juhatuste ja arvustuste kaudu neid edasi viima. Ja siin sõjaaineliste maalide võistlused on kõige otstarbekohasem ning tagajärjekam abinõu soovitud sihile.

Kiiduväärselt Kaitseministeerium on näidanud siin mitmeid kauneid algatusi: kunstnikke tutvustati endiste lahinguväljadega, et need tutvuksid olnud lahingute kohalike oludega; ka on korraldatud maalide võistlusi.

On kuuldavale tulnud etteheiteid, nagu poleks senised vabadussõja-aineliste kunstitööde soetamiskatsed annud tagajärgi. Seda väita, tähendaks asja liiga pinnaliselt ja lühinägelikult võtta.

Ei kuski pole saanud juba üksikute võistlustega soovitud kunstitöid, sest alles võistluse tulemuste avalikkusele esitamisel, näitusel, selgub, mida tahetakse, millistest puudustest hädakohtudest tuleb hoiduda, mida võistlejailt õppida, ning kui kaugel ees on lõpplahendus.

Kui sellelt seisukohalt suhtuda meie sõjamaalide võistlusile, siis kõne alla kerkivad hoopis teised asjaolud ja lähtekohad.

Nii kesised, kui ka pole seni meie kujutavkunstilised vabadussõjaainelised tööd, ometi on neid olemas isegi palju ja neist ei saa mööduda vaiksest. Ka senistel vastavil võistlustel on olnud tagajärgi. Kui võrrelda käesoleva ja eelmise tulemusi, siis peame märkima, et vahepeal on tehtud isegi tunduvalt edusamme. Kuna eelmisel korral suurtelt olimaalidelt tihti kajastus tühjus ja otsitus, siis käesoleva näituse puhul seda ütelda ei saa.

Enne kõike pean lausuma, et ka siin kõigiti rahuldavad, õnnestunud, küpsed tööd puuduvad. Kuid ometi võime kõneleda otsimistest, paljude lahinguprobleemide rakendumisest — ja seda on

„Kehra lahing”. (1. auh.)

tehtud kohati suure hoo ning osalise õnnestumisega. Ka see väärrib hindamist.

Head, või siis rahuldavad on vähemalt üksikud graafilised lahinguskitsid, -visandid, mida ka auhinnatud ning osalt auhindamata jätud. Osutub, et meil on paar väga tugevat sõjaainel joonistajat, märgusõna „S” all, I ja IV auhinna omandaja ning märgusõna „Sõdur” all, III ja VI auhinna omandaja. Need tööd, kuigi visandikulised, on juba midagi.

Kuuldavasti Kaitseministeerium soovis võistlustulemusi lasta turule postkaartidena. Kas need ja teised auhinnatud tööd selle otstarbe jaoks hästi sobivad, on küsimus. Aga viimane

„Rünnak”. (8. auh.)

asjaolu ei saa olla kriteeriumiks nende hindamisel. Käesolev võistlus on annud vähemalt Vabadussõja illustreerimismaterjali.

Teise auhinnaga vääristatud üks õlimaal — soomusrong oma dessandiga peab kibedat lahingut, parandades ühtlasi vaenlase tule all lõhutat raudteed. See väike maal oma kompositsioonilt ning lahinguolukorra kujutusoskusest on paremaid, mis meil seni toodetud. Töö puuduseks aga on siiski tema liigne patograafialisus, s. t. temas puudub ikkagi „lahingu meeoleolu”.

Kuna näitusel on välja pandud üle 60 töö, leidub nende seas palju, mille juures tahaks ja on põhjust peatuda.

Näiteks autor märgusõna all „Väljapatarei” esitab mitu akvarelli, mille järele saame veendumuse, et nende autor omab kahtlematult sõjamaalideks annet, tal on sisukas ja ideerikas fantaasia, aga ta ei oska veel sõda maalida. Ta tarvitab liialt suuri masse, ta ahelikud on liialt tihedad jne.

Ka peaks ta tähelepanelikumalt jälgima püsilaskmist (aga mitte seda maalima nii, nagu ta „Lahingus sakslasiga” sakslased seda teevad) ning omama teadmisi, kuidas on võimalik lähedase tule piirkonnas liikuda ning mida sealjuures pealetungiv ja vastulööv sõdur tunnevad. Fantaasiarikkust näitab ka märgusõna „Sõda” all esineja. Kuid ka tema ei tunne tegelikku sõda. Ta, näiteks, näitab kaitsekraavi äärel lahinguväljal sõdureid, neist vähe ees lõhkeb suure jõuga raskepatarei granaat — aga sõdurid ei reageeri sellele kuidagi. Sõjaliinil on aga olukord nii, et iga nähtavas kauguses granaadi lõhkemine instinktiivselt sunnib sõdurid maa ligi laskuma. Sama põhilise vea sama autor teeb oma teises akvarellis „Narva tagasivõtmine” — granaat lõhkeb keskjänaval, aga selle kõrval ahelik mehi jookseb edasi... See on lahingupühholoogia võltsimine.

Edasi näeme, kuis sõda, elu ja surma heitlus ei avaldu sugugi osavõtjate igas ihuliikmes, nagu see olema peaks. Märgusõna „Võitlus” all keegi kujutab kahte sõdurit täädikega kahevõitlusele. Eestlane on läbipistunud vastase. Viimane langetab, käed heitnud üles. Kuid eestlasele sealjuures nägu muheleb, nagu oleks ta kinkinud oma vaenlasele priisõidu vanemate juurde jõuluteks. Sõda aga pole seda. Täädikega vastamisi jõudmisel sõdureid valdab meeletus, aru kaotus, hirm, transformeerituna metsikuseks — seal enam ei naeratata ega muiata. Samas on ta jälle liialt robüst — soomusrongi kuulipildurid on pigemini lõustad, kui inimesed.

Õige küpselt maalib „H. N. 30057”, kuid tema patareigrupid jäävad kuidagi mitte-lahingulisteks, vaid manööverlikeks. Keskpärast illustreerivat materjali pakuvad „Sütiku” joonistused. Ta „kolm ratsanikku” nõlvakul, kelledele talumees näitab vaenlase asukohti, pole halb oma kompositsioonilt ega joonistusest. Mõnel on õnnestanud üksik moment mõnest lahingust, nagu seda on „Aidu lahing”. Kuid siin nägemissektor on liialt väike.

Välja on antud kaheksa auhinda. Juri hindamisega üldjoontes võiks rahule jääda, kuigi siin võib tekkida küsimus, et miks auhinnatud on seda, aga mitte teist sama tugevat tööd.

Esimene auhind on antud „Kehra-lahingu” ainelisele siluetlikule joonistusele, milles hoogu ja jõudu ning dünaamikat. Kõpsuse mõttes on siiski väljapanekute seas tugevamaid joonistusi. Kolmas auhind — soomusronglased Orava mõisa all, jälle siluetlik ja udutsev teos, nagu eelminegi. Kuid IV auhinnatud töö, „Vaenlane talus” on joonistusest täitsa hea. V auhind on antud affekteeritud tööle „Õine rünnak”. Tugevamana tundub VI auhinnatud „Võnnu vallutamine”, mille autor nähtavasti hea joonistaja.

VIII auhind on antud koloreeritud joonistusele teemal: väljaronimine kaevikust — siluetlik, kuid lahingutunnet tekitav.

Ei puudu ka sõjapilte meie mereväe tegevusest — märgusõna „Mars” — „Dessandi maale saatmine Udria all”, „Lembit” Düüna suus jne. Kahjuks on neis töis vähe sõjameeleolu. Võibolla, oleks vaja olnud kasutada raskemat, süngemat koloriiti — seda tahaks lausuda ka paljude teiste maalide puhul.

Oma vabadussõjaaineliste maalide soetamisel oleme jõudnud seega jälle ühe sammu edasi; oleme saavutanud rea uusi maale ja õnnestunud graafilisi visandeid. Saadud tagajärjed kahtlematult õigustavad ja julgustavad korraldama uusi võistlusi, mille tulemused kindlasti ületavad senised, kuna oleme uue võistlustulemuste võrra rikkamad ja õpetatud.

Sõjatehnika alalt.

Mitmesugused relvade märgid ja nende tähendused. *)

Saksamaal, kus samuti nagu Belgiaski on kõikide relvade kontroll enne müügile laskmist sunduslik, katsetatakse relvi riiklikus katsekojas mitmekordselt. Seejuures pärast igakordset katset lüüakse relvadele peale vastavad märgid. Pärast esimest katset katsekojas kasutati sellise märgina saksa riigikulli. Püsside koostamisele järgneval katsel korraldi seda märki, kuid märgi kõrval asetseb täht „U“ (krooniga selle kohal. Sama märk löödi sel juhul peale ka lukukojale (baskuulile). Kui katse toimus suitsuta rohuga, siis löödi peale märk, mis koosnes tähest „N“, mille kohal oli kroon ja all sõna „Nitro“ (joon. 1). Püstolitel sõna „Nitro“ ei esine, vaid võib neil leida ainult täht „N“ krooniga selle kohal.

Peale ülaltähendatud märgi löödi sel juhul relva rauale (jahipüss) veel vastava rohu normaallaengu kaal ja haavilaengu suurus. Märk kujutas murdu. Murru lugejaks (ülal) oli rohu kaal ja nimetajaks (all) haavilaengu kaal, nagu see kujutatud allpool:

2,2 gr. Sch. P.

32 gr. Bl.

Pealmine osa näitab, et tuleb tarvitada 2,2 g sultse rohtu ja 32 g haavleid (Blei).

Kui on tegemist jahipüssidega, millel on ka vintraud kuulidega laskmiseks, siis peale ülaltähendatud märgi „N“ ja selle all leiduva sõna „Nitro“ lüüakse rauale veel märk samuti murruna, kus lugejas on antud rohu kaal ning sort ja nimetajas andmed kuuli kohta.

Nii näiteks antud juhul on murru lugeja tähendus:

2,75 gr. G. Bl. P.

St. M. G.

„Bl. P.“ Blättchen-Pulver“ II (libeline rohi) ja nimetaja tähendus saksakeelsete sõnade „Stahl-Mantel-Geschoss“ (teraskestaga kuul) algtähed.

Kui relv on allutatud katsele kohe koostatud kujul, s. o. eelkatseteta, siis lüüakse sellele märk kahest tähest „B“ ja „U“, nende kohal asuvate kroonidega.

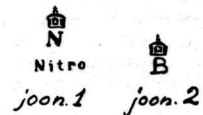
Huvitav on siinjuures märkida, et kõik Austriast, Hispaaniast ja Ameerikast Saksamaale imporditavad relvad allutatakse enne müügile laskmist katsekojas sunduslikule ühekordsele katsele. See on tingitud asjaolust, et Saksamaa ei tunnusta Austria ja Hispaania katsekodade proovimisi. Ameerikas aga ei allutata relvi sunduslikule riiklikule katsele. Pärast niisugust kontrollkatset lüüakse nendele relvadele märk „B“ krooniga (joon. 2).

Kõik relvad, mis on valmistatud Saksamaal enne sundusliku katsetamise sisseadmist seadusega, varustatakse lisamärgiga „V“, krooniga selle kohal. Raudade puurimine märgitakse, nagu kujutatud joonisel 3 ja 4. Täht „S“ näitab, et raud on silindrikujuline, kuna „W“ näitab, et raud on puuritud „choke“. Samad tähed, põimitud monogrammitaoliselt ühte, nagu kujutatud joonisel 5, näitavad, et raud on varustatud stutservindiga, mis võimaldab laskmist nii haavlitel kui ka kuuliga. Vintraudadele lüüakse täht „G“ krooniga selle kohal (joon. 6).

Kui raud osutus katse ajal parandust tarvita- tavaks ja tehasele parandusele tagasi antakse, lüüakse sellele täht „R“ krooniga (joon. 7). See on saksakeelse sõna „Reparatur“ (parandus) algtäht.

Peale ülaltähendatud riiklikus katsekojas löödavate katsemärkide omavad saksa püssid, samuti nagu Belgia omadki, veel rea mitmesuguseid muid märke, nii relva kaliibri, „choke“i, raua terasesordi märkimiseks, siis vabrikumärgid, firmade nimetused jne. Relva kaliiber Saksamaal märgitakse tavaliselt selle suurusega sõõris, nii kal. 12 kohta — 12, kal. 16 kohta — 16 jne., mõnikord on aga märkimisviis isesugune ja nimelt märgitakse see murruna $13\frac{1}{2}$ või $12\frac{1}{2}$, s. t. et relva kaliiber esimesel juhul on üleminek kal. 13-st kal. 12-sse ja teisel juhul kal. 12-st kal. 11-sse. Kuna aga padruneid kal. 13 ja 11-le kuski ei valmistata, siis on padruneid mõlemal juhul ikkagi puuritud kal. 12-ne kohaselt.

„Choke“i suurus märgitakse saksa relvadel mõnikord nagu Belgia relvadelgi, s. o. murruna. Seejuures kriipsu peal asetsev arv näitab raua keskmist läbimõõtu 22 sentimeetri kaugusel raua tagumisest lõikest ja kriipsu alune arv — raua läbimõõtu suudmel.

SPECIAL-GEWEHR-LAUF STAHL FRIED. KRUPP A.G. ESSEN

joon. 8

FRIED. KRUPP A.G. ESSEN. NIROSTA

joon. 9

KRUPP INERSO-LAUF

joon. 10

KRUPP-LAUF

joon. 11

Numbrid, mis on asetatud järgneva murruna $7\frac{1}{20}$ näitavad relva tehase väljalaskmise kuud ja aastat (antud juhul 1929. aasta juulis). Seda märki tarvitatakse viimasel ajal kõige tihedamini „Sauer & Sohn“ tehase poolt.

Suhl'is (linn, kuhu on koondunud peaaegu kõik Saksamaa relvatööstus) valmistatud relvadele lüüakse peaaegu alati täht „S“ — Suhl'i linna algtäht, mis asetseb kolmnurgas, mõnedel juhtudel ka lihtsalt „S“.

*) Vt. „Sõdur“ nr. 10 s. a.

Raudade terastest on Saksamaal kõige rohkem levinud Krupp'i teras. Sel juhul kannavad rauad pealkirja „Fluss-Stahl Krupp Essen“ (Krupp'i valuteras. Essen). Eriterastest valmistatud rauad kannavad aga pealkirja: „Spezial-Gewehrlaufstahl Friedr. Krupp A. G. Essen“ (joon. 8). Rauad uuest mitteroostetavast terasest kannavad pealkirja: „Friedr. Krupp. A. G. Essen, Nirosta“ (joon. 9). Seejuures Saueri tehase poolt valmistatud relvad, mis on varustatud kahest ülalpoolnimetatud terasesordist valmistatud raudadega, kannavad peale nimetatud kirja veel Krupp'i tehase erimärki — kolme lõikuvat sõõri. Kokkuleppel Krupp'i tehasega võib seda märki relvaldel kasutada ainult Saueri tehase. Teiste firmade relvad, mis on varustatud Krupp'i tehase terasest raudadega, kannavad ainult pealkirja „Guss-Stahl Fabrik Friedr. Krupp, Essen“ või „Fluss-Stahl Krupp, Essen“. Saueri odavatel püssidel, mis viimasel ajal välja lastud, esinevad terasesortide märgina pealkirjad, nagu näidatud joonisel 10 ja 11.

Peale ültähendatud teraste kasutavad saksa tehased veel „Röehlingi“, „Poldihütte“ ja ka Belgia „Cockerill“ tehaste teraseid.

Kõikidele toodud märkidele lisaks leiduvad relvaldel veel saksakeelsed firmade nimetused ja tehaste märgid.

Tuntuimate saksa firmade hulka kuuluksid firmad: „Sauer & Sohn“; „C. G. Haenel — Suhl“; „Gewehr-Fabrik Nimrod Thime & Schlegelmilch Suhl“; „Wilh. Brenneke, Leipzig“. Viimane tehase on eriti kuulud oma kuulide ja suure jõuliste padrunitega jaoks valmistatud vintraudadega relvadega. Siis võiks veel nimetada „Simson & Co, Suhl“; „Otto Bock, Berlin“; „Christian Sturm, Suhl“ jne. Tehaste hulk on nii suur, et siin kõiki loetella oleks võimatu.

Loomulikult ei ole kirjutises äratoodud kõiki relvaldel leiduvaid märke, vaid on püütud nimetada ainult tähtsamaid. Kui leidub isikuid, kes huvitatud on ka mõnede teiste riikide relvaldel leiduvatest märkidest, siis võiks pöörduda käesoleva ajakirja toimetuse poole. O. K.

Päevapildistamine nägematute kiirte abil.

Päevapildistamise tähtsus informatsiooni hankimise allikana nii rahu kui sõja olukorras on üldiselt teada. Viimase kolmekümne aasta kestel on päevapildistamise tehnika teinud suuri edusamme; erilisel märkimisvääriks tulemusi on annud esemete pildistamine nägematute kiirte abil.

Teatavasti ei reageeri inimese silm kõigile valgusallikast väljuvatele kiirtele. Silmale on nähtavad ainult kiired, milliste lainepikkus asetseb 687 ja 397 millimikrooni vahel; need nähtavad kiired moodustavad spektrumi värviredeli punasest violetini. Kuid peale nende, iga valgusallikas saadab välja kiiri, millised meie silmale on nägematud. Vastavalt oma seisule spektrumi nähtava osa äärmiste värvide suhtes jagunevad nad kahte ossa: väljaspool violetti — ultravioletti kiired ja eespool punast — infrapunased kiired.

Nagu silm, nii ka hõbeda želatiin-bromüüriaga kaetud normaalne fotoplaat ei ole tundelik kõigile kiirtele — ta reageerib sinisele ja violetile ning reale nägematuile ultravioletti kiirtele. Silma ja fotoplaadi erinevast tundelikkusest on tingitud erinev mulje teatud esemest otsesel vaatlemisel ja päevapildi järgi. See erinev tundelikkus andis tõuke uurimiste alustamiseks, kus tulemuseks olid kollastele ja punastele kiirtele tundelikud ortokromaatilised ning kõigile nähtavaile kiirtele tundelikud pankromaatilised emulsioonid ja plaadid. Et plaatide aktiivsust veelgi tõsta, hakati tarvitama objektiivide ette asetatavaid optilisi filtreid (värvilised klaasid), milliste otstarb on mitte läbi lasta fotoplaadile teatud liiki kiiri.

Katsetamised nähtavaile kiirtele tundelikkude emulsioonidega töid kaasa nägematuile kiirtele reageerivate emulsioonide avastamise. Selliste emulsioonidega kaetud plaadid on huvitavad sellepöolest, et nendega teatud eritingimustel on võimalik öösine pildistamine. — Vastava valgusallika juures on see võimalik ka hariikkude plaadidega. Kuid on arusaadav, et sõjaolukorras tuhevad prožektorid endale tõmbavad vastase tähelepanu ja välja kutsuvad vastuaktsioone ning

ettevaatusabinõude tarvitusele võtmist. Selle vältimiseks on hakatud kasutama nägematud kiiri. Nimelt varustatakse valgusallikas optiliste filtritega, millised läbi lasevad pildistata-

Hariliku talitusviisi järgi pildistatud maastik. Uduvine varjab detailid kauguses.

vale maa-alale ainult silmale mittenähtavaid ultravioletti või infrapunaseid kiiri. Kaamera varustatakse samal ajal nägematuile kiirtele tundelikkude plaadidega. Pildistatavatel esemetel tagasiheidetud kiired kutsuvad plaadil välja tarvilikke keemilisi reaktsioone. Selle talitusviisi juures jääb kiirte allikas vaenlasele nägematuks:

filtrid neelavad kõik nähtavad kiired. Muidugi peavad kaamera ja kiirteallikas juba päeval olema suunatud pildistamise objektile. Ülesvõtete väljatöötamine ei erine palju harilikust talitusviisist.

Kahjuks nõuab maastiku pildistamine öösel nägematute kiirte abil praegu veel liiga pikka valgustamiseaega: näiteks, infrapunaste kiirtega kahe kilomeetri kauguselt pildistades on ekspositsiooni aeg kahe tunni ümber; ultravioletti kiirte tarvitamisel on aeg lühem. Probleemi lahendamist otsitakse praegu selles suunas, et tõsta kiirteallikate võimet ja fotoplaadi tundelikkust.

Mis puutub fotoplaatide tundelikkuse tõstmisse, siis võib siin teatud saavutusi ära märkida: Saksa- ja Inglismaal on ajakirjanduse teadetele korda läinud teha moment- ja kinoülesvõtteid pimedas ruumis nägematute infrapunaste kiirte abil. Saksamaal kasutati võteteks Agfa infrapunast plaati, ekstrarapiid 855; inglased tarvitasid filmimisel ülitundelikkude infrapunast Ilfordi filmi. Kiirteallikaks oli inglastel kaks 2000-wattilist prožektorit infrapunaste filtritega; oma suurele jõule vaatamata tulid prožektorid asetada 8 jala kaugusele ülesvõetavaist näitlejaist.

Ent ettevõetud uuringud on ka palju kasu toonud pildistamise arengule infrapunaste kiirte abil päevaajal päikesevalgusel. See talitusviis on huvitav sellepolest, et tema abil võimaldub esiteks eriline maastiku interpreteerimine maskeerivate avastamise mõttes ja teiseks — pildistamine läbi udu. Protsess ise on palju lihtsam eel-pool kirjeldatust: on vaja ainult infrapunaste kiirtele tundelikkude plaate ning vastav ainult infrapunaseid kiiri läbilaskja optiline filter objektiivi ette. Mitmesugustest teguritest sõltuv valgustamise (ekspositsiooni) aeg võrdub sekundi osale ja on ainult natukene pikem harilikul pildistamisel.

Kui võrrelda kahte ülesvõtet samast maastikust, kusjuures üks on harilik, teine aga tehtud infrapunaste kiirte abil, siis jääb esialgselt mulje, nagu kujutaks võtmed erinevaid esemeid. Täpsemal vaatlemisel ilmneb, et üksikasjad uduselt tagaplaanilt, millised harilikul võttel on vaevalt tunduavad, on teisel võttel selgesti nähtavad. Selle põhjus on järgmine: päikese valguses sisalduvad infrapunased kiired, millised esemete poolt tagasiheidetakse või hajutatakse, on võimelised läbi tungima udusest atmosfäärist; läbistades filtriga objektiivi, mõjutavad nad vastava emulsiooniga plaate. Sellest võimalus pildistada läbi kerge udu, millest nähtavad kiired läbi ei tungi.

Teiseks iseäralduseks sarnasel ülesvõttel on see, et puud oma lehtedega ja rohi on positiivil lumivalged. Seda nähet põhjustab taimedes lei-

Sama maastik samal ajal infrapunaste kiirtega pildistatud. Detailid kauguses on selgelt nähtavad; taimestik eraldub suure reljeefsusega.

duv klorofüll; neelates nähtavaid kiiri suurel hulgal, heidab ta tagasi ja hajutab infrapunaseid, millised mõjutavad plaati; pärast kopeerimist jäävad vastavad kohad positiivil valgeks. Kunstliku roheline pildistamisel infrapunaste kiirte abil ei jää positiiv valgeks sel põhjusel, et kunstlik roheline neelab infrapunased kiired, millised sellepärast plaati mõjutama ei pääse.

On selge, et selliste ülesvõtete võrdlemine annab võimaluse kergesti eraldada inimeste käetööst loomulikku ning avastada maskeerimisi. Sellepärast katsetatakse juba värvidega, millised ülesvõttel ei erineks looduse värvidest.

Praegusaja sõjategevuse tähtsamaid loosungeid on — jääda võimalikult kaua vaenlasele nägematuks. Selleks püütakse leida või luuakse kunstlikult tingimusi, millised võimaldaks varjatuks jäämist maksimaalse aja vältel: püütakse liikuda ööseti, loomulikus või kunstlikus udus, kasutatakse vaenlase vaatluse eksiteele viimiseks maskeerimist jne.

Ülalkirjeldatud päevapildistamise viisid võivad suuresti abistada informatsiooni organeid masside, varustuse ja maskeerimise avastamisel.

„Le Forze Armate” järgi LEX.

Baltimere blokaad a. a. 1854–1855. *)

R. Stokeby.

Blokaad lõpetas Vene kaubanduse Baltimerel täielikult. See andis end varsti tunda kogu maal. Terav puudus tuli soolast ja fabrikaatidest. Siis ei olnud õigust maal poodisid pidada. Mõisnik ainult võis varustada oma talupoegi

*) Vt. „Sõdur” nr. nr. 43, 44 — 1933. a. ja nr. 10 — 1934. a.

soola ja rauaga. Nüüd soolapõuaga siirduvad linna äride agendid maale, et sealt soola ja rauda üles osta ning pari peale linna tagasi vedada. Selline spekulatsioon ainult tõi mitmele ärile suuri tulusid, ei lahendanud aga soola puudust. Õigele lahendusele asuvad jällegi alati leidlikud randlased. Soomelahe algab ohtlik,

kuid palju töötav soola salavedu. Vist meie „salapiirituse“ päevilgi pole salavedu nii elav, kui oli see 1854. ja 1855. aastail.

Inglased pidasid salavedajate vastu halastamatu kaapersõda — konfiskeerisid soola ja laevad pandi põlema. Mehed, keda kasutada saadi, jäeti laevadele teenima, teised saadeti rannas maale.⁷⁶⁾ Näib, et mõnikord leidsid praktilised inglased siingi mõistliku lahenduse. Randlased vajasid soola, inglased ise värskaid toiduaineid. Ja nii käis vahetukaup. Kohalikud võimud vaatasid asjale kui paratamatusele ega püüdnudki teha takistusi. Isegi kaugelt sisemaa talupojad sõitsid neil blokaadi aastail randa vilja vastu soola vahetama.

Kaebused hakkasid tulema kaugemalt võimudelt. Vilno ja Soome kubernerid kaebavad, et Baltimaade talupojad päris suurejooneliselt varustavad vaenlast. Püüavad neile kalu, ostavad neile maalt lihaloomi orgniseeritud jõukudena ja muretsevad vaenlasele ühtlasi teateid.⁷⁷⁾ Selle järele tehti merele minemiseks kitsendusi. Tegelikult muutus asi ainult konspiratiivsemaks. Komandant Berg isegi ei keelanud vaenlase laevu varustamast.

Soolaäri oli nii meelitatav, et Tallinna kaupmees Evald Ungern j. t. kavatsesid päris võimude teades organiseerida soolavedu neutraal lipu all kuskile kõrvalisse randa.⁷⁸⁾ Milliseid tulemusi see andis, pole teada. Üks teine soolaga äritseja ostis peale sõda Pilstvere kihelkonnas mitu talukohta.

*

Juba sõja algades muutusid talupoegade meeled mõisniku ja kaudselt ka riigivaenuliseks. Neil ajal juba ootas eesti talupoeg-teoori õige kannatamatult oma „lindpriiuse“ lõppu. Ta ootas ja otsis ning leidis sõjaoludeski häid tuleviku illusioone.

Ametiasutiste ja toidumoota saartelt evakueerimine põhjustas saarlasis meelte käärimist. Vene võimu suhtes õieti kaheldi. Ametnikud kujutasid vaenlast kõigiti hirmsana, aga ise nad pagesid mandrile, viies kaasa toidukraamigi. Teati, et maamarssal (Saaremaa rüütelkonna peamees) käis Peterburis keisrilt Saaremaale kaitset palumas ja seda ei antud. Kas Vene riik jõuab, või üldse tahabki oma talupoegi kaitsta? Ka näis nüüd, kahe võimu vahele jäetuna, olevat kerge kõigutada mõisniku võimu.

Nii see käärimine lõi lõkkele esiti saartel ja randadel, mis tugevasti skandinaviseeritud, ja kandus kiiresti ka sisemaale. Sellistes meeleoludes elustus „vana hea Rootsi aja“ traditsioon. Ainult Rootsi alla saades võis ta pääseda kõikvõimsa mõisniku surve alt.⁷⁹⁾ Ja Rootsi alla saamiseks olevat praegu kõige sobivam aeg. Inglased ei sõdivatki muidu, kui Rootsi ülesandel ja kui nad maale tulevad, peab minema kohe nende poole.⁸⁰⁾ Selliseid ähvardusi kuuldi kõikjal, ka Otepää ümbruses, kus Pühajärve „sõja“ meeolud ei olnud veel kustunud.⁸¹⁾

Sellist „skandinaavia orientatsiooni“ ei saa panna ei Rootsist Lääne randa toodud „sala-kauba“, ega ka inglaste agitatsiooni arvele. Meeleolud muutusid mõnel pool juba siis vaenuliseks, kui inglasi Baltimerel ei olnudki. Peab vaid mainima, et Rootsi on olnud Eesti talupoegadele sajandite jooksul mingiks kõlblise jõu allikaks ja nüüd löi see „orientatsioon“ välja puhtspontaanselt.

Talupoegade meeled kippusid üldiselt kaärma. Küll pekseti süüdlasi ja võeti neid karistuseks „nekrutiks“, aga see ei annud tulemusi. Siis mindi viimse, kuid resoluutse abinõu juurde: kiriku kantslist loodi jesuiitlikult vastav meeleolu. Kindral-superintendent Reini kaudu anti kirikuõpetajaile käsk, et need rahvast manitseksid täitma härrade vastu oma kohuseid, ja jätku politiseerimine.⁸²⁾ Inglismaast ei või olla mingit kasu, kuna seal pole kuningatki, vaid troonil on üks naine.⁸³⁾

Kirikus loodud meeleoludel tekkis nüüd rahva laul:⁸⁴⁾

Inglismaa on üsna vaene,
Tema kuningas on naine..

V. Liitlaste sõjategevus merel.

Sõja aegadel on ülitähtis rahva sõjameeleolu ja selle loomine. Sageli kaalub see rohkem, kui mõni võit lahinguväljal.

Ka Krimmi sõja päevil loodi seda mõlemal pool. Aga mõlemad doseerisid üle. Vene teadis juba ette kus ja kuidas tema Türgi armee purustab. Arutati ainult küsimust, kuidas võitu kõige täielikumalt ära kasutada.⁸⁵⁾

Paremad ei olnud ka inglased. Baltikumi võitmine pidi olema tühi asi. Piltlikult väljendates, aseadmiral Charles Napier sööb hommi-kust Kroonlinnas ja lõunat laseb omale serveerida juba Peterburis. Alles tagasisõidul soendab oma vanu jalgu Suomenlinna või Tallinna tule ääres.⁸⁶⁾

Midagi sarnast ei saavutatud. Liitlased pidasid Vene kindlustusi Baltikumis tugevamaks, kui need õieti olid, ega julenud neid alul rünnatagi. Et ometi midagi teha, hakkasid nad aprillikuul Põhja lahe kaitsetuil randadel hävitama era varandusi Hangös, Raahes, Oulus, Kokolas j. m., kus põletasid suuri puu- ja tõrvaladusid ning ehitusel olevaid kaubalaevu.⁸⁷⁾ See kutsus Soomes esile pahameele tormi. Soome rahvussangari, pärastise senator Snellmanni protesti peale võeti asi Inglise alamkojas arutusele.⁸⁸⁾ Siit pääsis Napieri tegevus Londoni ajakirjandusse, kus teda teravalt arvustati. Üks naljaleht „Punch“ soovitas Napieril Soome lahes

⁷⁶⁾ Bkka. Nr. 18—V lt 50, 58. — Kuressaare sillakohtuniku kiri 29. IX 55. a. kindral-kubernerile.

⁷⁷⁾ Bkka. Nr. 18—II lt 65, 69, 70.

⁷⁸⁾ Grünewaldt, 6. V ja 3. VIII 54. a.

⁷⁹⁾ Bkka. Nr. 18—I lt 36, 103, 104.

⁸⁰⁾ Bkka. A. 18—I tsiviil-kub. kiri 20. IV 54. a. nr. 2648.

⁸¹⁾ Ibidem nr. 22, salajane, Liivimaa tsiviil-kub. kiri 4. III 54. a. nr. 133 kindral-kubernerile. Sillakohtunik tahab seda meeleolu ära kasutada Vene usuvastaseks propagandaks, kuna preester Čihačev on talupoegade ähvardused kannud ette kubernerile.

⁸²⁾ Bkka. Nr. 18—I lt. 138.

⁸³⁾ Inglise troonil oli kuninganna Victoria aa. 1837—1901.

⁸⁴⁾ Grünewaldt, lk. 16. V 54. a.

⁸⁵⁾ Istorja Rossii III, lk. 19.

⁸⁶⁾ M. Borodkin, Voina, lk. 41—42.

⁸⁷⁾ M. Borodkin, Voina, lk. 92 jj., 99 jj., 108 jj.

⁸⁸⁾ Ibidem, lk. 106.

silku püüda, kui ta midagi paremat teha ei mõista.⁸⁹⁾

Õieti selle avaliku arvamise ja prantsuse dessandi saabumise tõttu asutaksegi ründama Ahvenamaa saarte kindlustusi Bomarzundi, milline vallutatakse 4. augustil.⁹⁰⁾

Tallinna suhtes ei olnud vaenlased otseselt midagi ette võtnud. Igapäev nähti neid merel loovivat ja sellega jäigi. Salavedajad tõid merelt teateid, et mai lõpul tullakse külastama ka Tallinat.⁹¹⁾ Hoiatus sundis juba valvele. Linnas korraldati häireid sõja- ja tuletoorjõudude juures. 20. V täideti vallikraavid vee- ja need jooksid mitmel pool üle kallaste, hävitades tänava sillutust ja ähvardades majade vundamente läbi leotada. Seisev vesi läks kuumaga haisema ja aitas kaasa sõjaväes puhkenud koolera levimisele.⁹²⁾

Aga vaenlane Tallinat ei rünnanud. Sõideti küll silmapiiril ja vahest tuldi reidil õige lähedale, looditi, joonistati rannapatareisid, aga rünnakut ei tulnud. Reidil nad põletasid isegi ühe puuveo parka, mis oli sõidul Tallinnast Viimsi rannale.⁹³⁾

Kuna saared olid jäänud kaitseta, siis käisid inglased ja prantslased seal moonastumas. Näiteks, 12. juunil viisid inglased Osmussaarelt 7 härga, 5 noortlooma, 20 lammast ja 7 siga, mille eest maksid korralikult kulla ja hõbedaga.⁹⁴⁾

Rünnaku närvilisel ootel lausuti Tallinnas, et inglased ei ütle, mida nad tahavad, prantslased ei tea, mida nad tahavad, türklased ei suuda, mida nad tahavad aga venelased teevad, mida nad tahavad^{94*)}.

Langes ka suure efektiga vallutatud Bomarzund 4. augustil (u. k. j.)⁹⁵⁾. Sellele järgnes Tallinnas suur närvitsemine. Sel aastal vaenlane enam ühtegi rünnet ei üritanud. Oktoobri alul varustusid nad moonaga ja 7. oktoobril hiivasid Naissaare all ankrud ning sõitsid minema. Selle suve blokaad oli lõpetatud. Kalurid, kaupmehed tõttasid merele, ametiasutustis hädavajalisemad kolisid Tallinna — elu tõmbus harilikku käiku.

1854. a. liitlaste saavutused ei olnud suured. Alul vähepopulaarne kaapersõda, siis Ahvenamaa vallutamine, ja oli kõik, millega tuli toime Baltimere blokeeriv laevastik. (Järgneb.)

⁸⁹⁾ Ibidem, lk. 42.

⁹⁰⁾ Ibidem, lk. 118 jj.

⁹¹⁾ Grünwaldt, 15. V ja 29. V 54. a.

⁹²⁾ Grünwaldt, 20. V.

⁹³⁾ Ibidem, lk. 22. VI, 10. VII.

⁹⁴⁾ Bkka Nr. 18 — II lt. 78.

^{94*)} Grünwaldt, 6. V 54. a.

⁹⁵⁾ Bomarzundi 7-päevane ründamine andis Soomes ainet rahvalauluks. Veel tänapäev laulavad soome ja ka eesti üliõpilased „See Oolandi sõda oli kole küll...“

Tagavaraväe-ohvitseride elust.

Tagavaraväe-ohvitserid kordamisõppustel 1933. a.

1929. aastast alates korraldatakse meil tagavaraväelaste kordamisõppuseid praegumaksva süsteemi kohaselt, s. o. väeüksuste või nende allüksuste kaupa tervele nende lahingukoosseisule. See süsteem oma paremustega on leidnud üldist heakskiitu nii kaitseväge juhatause, väeüksuste kui ka tagavaraväelaste eneste poolt. Möödunud aja kogemused võimaldavad juba asuda tema hindamisele ja ka järelduste tegemisele. Süsteem oma põhialustes on juba niivõrd tunnustatud, et tema põhimõttelise külje juures ei tarvitse enam peatuda. Niipalju vast ainult, et tema on üheks ja põhjalikuks sammuks territoriaalse komplekteerimise ja sellest võimaldatud kordamisõppuste süsteemi teostamise teel. Käesolev kirjutis piirdub õppustel ilmnenu üksikasjadega, mis võiksid huvi pakkuda samal kujul õppuste korraldamisel algaval eelarve aastal.

Õppused ohvitseridele olid lühi- ja pikajalised.

Lühiajalistele õppustele oli kutsutud 361 ohvitseri. Nendest ilmusid õppustele 327, see on 90,58% *). Vabanesisid õppustest

34 (eriarvele võetud 1,66%, tegevteenistusse astunud 0,28%, vabastatud: haiguse tõttu 2,22%, kohtu otsusel degradeeritud 0,28%, terviselt kõlbmatuid 1,66%, ajapikendusel tervise tõttu 1,66%, surnud 0,28%, ei saanud kutsut kätte 0,55%, perekondlikel ja majanduslikel põhjustel saanud ajapikendust 0,55%). Väljalangenute protsent on normaalne, mida võib arvestada mobilisatsiooni korral.

Riietus oli järgmine: vormiriietega varustatuid ilmus vormiriietes 16,31%, isiklikes vormiriietes 8,92%, kaitseliidu riietuses 8,59%, segariietes 1,26% ja erariietes 81,23%; kaitseväge vormiriietusega varustatuid ei ilmunud vormiriietuses 2,77%. Nagu nähtub, on tagavaraväe-ohvitserid asunud enda kulul vormiriietuse muretsemisele (kaitseliidu riietusega kokku 17%), mis on tervitatav. Seda tuleks õhutada ja soodustada.

Rõhuv enamus õppustele kutsutuist on töötanud suure andumuse ja innuga. Eri-

*) Pikemaajalistele õppustele kutsututest ilmus õppustele 88,3%.

lised huvialad on olenenud väeliigist: jala- väes — taktikalised harjutused ja juhtimine, suurtükiväes — laskeasjandus ja praktilised tööd patarei tulepositsioonil ja vaatluspunktis ja tehnilistes vägedes enda relvade ja masinate tundmine. Loengute vastu on huvi olnud vähem.

Teadmised on osutunud puudulikeks: orienteerumine maastikul, käskude andmise tehniline külg, kollektiivrelvade materjalosa, tulejuhtimine, mõõduriistade kasutamine. Eeskirjades ja määrustikes, mis on välja antud varemalt, olid teadmised rahuldavad.

Tunnistuseks huvist õppuste vastu on see, et paljud ohvitserid võtsid õppustest osa vabatahtlikult. Eriti tuleb alla kriipsutada asjaolu, et mitu ohvitseri järjekindlalt igal suvel oma vaba aega kasutavad kordamisõppuste kaasategemiseks.

Õppustest osavõtjad on avaldanud soove: lühiajalisi õppusi tuleks korraldada sagedamini, vähemalt kord aastas — see aitaks hoida teadmisi värsketena ja alal hoida sidet tegevväe ja tagavaraväe juhtide vahel; varustada kõik tagavaraväe-ohvitserid kaitseväes ilmunud määrustikkude ja relvade materjalosa kirjeldustega; rohkem aega pühendada määrustikkude, relvade ja nende tuleomaduste põhjalikumaks tundmaõppimiseks; ei kuhjataks liiga palju õppematerjale lühikesele ajale; soetataks ja tehtaks kättesaadavaks populaarset sõjateaduslikku kirjandust; võimaldataks vabatahtlikult osa võtta laagriõppustest ja manöövritest.

Õppuste sagedam korraldamine oleneb krediidist. Tagavaraväe-ohvitserid peaksid aga küll enda algatusel vabatahtlikkuse korras püüdma ära kasutada kaitseväe kaadriõppusi. Omalt poolt peaksid selle korramisele kõigiti kaasa aitama väeosad, ohvitseridekogud ja tagavaraväe-ohvitseride sektiioonid. Populaarse sõjateadusliku kirjandusena peaks tagavaraväe-ohvitserkonnas senisest palju suuremat levingut leidma ajakiri „Sõdur“, mille sisu väga mitmekesine ja ka hind kättesaadav.

Väeüksuste arvamine õppustest: aega tuleks pikendada või kava kärpida, aga ka mõningaid aineid jälle juurde võtta; teoreetiline kava olevat pikk; vajalik oleks tutvuda väeosa tagala korraldusega; ära võiks jääda teoreetiline osa organisatsiooniga ja vormeerimise töödega tutvumise aladel: õppuste esimene päev peaks olema kergem; kaa-

der peaks taktikalisi ülesandeid lahendama üheskoos tagavaraväelastega; majandusala- ga tutvumisel soovitav ära jätta loengud ja säästa aega praktikale; võiksid välja jääda reeglid arvestamiseks, kinofilm ja ohvitseridekogu koosolek; juurde tuleks võtta: tutvumine väeosa siseelu ja korruga ning tegeliku väljaõppe viisidega näitlikkude tundide näol.

Üldiselt on need üksikasjad, mis on lahendatavad antud õppekavade piirides väeosa ülema enda algatusel, sest peab arva- ma, et õppekava on üldiseks juhiseks, mis pole mõeldud vankumatuks šablooniks igas olukorras. Tema nõuab kohtamist igas eri- olukorras ja selleks ei peaks takistusi olema.

Peale selle on mitmed väeosad märki- nud erilisi asjaolusid ja soove:

Soovitatakse korraldada pikemaajalisi kursusi neile ohvitseridele, kes on pike- mat aega teenistusest ära või pole üldse eesti kaitseväes teeninud; ohvitseridele, kes ei valda täielikult riigikeelt, tuleks korral- dada täiendavad katsed ja nõrkadeks osu- tuvad kustutada ohvitseride nimestikest; eriõppusi vajaksid kollektiivrelvade ja lahingumasinade alade juhid; tagavara osa- desse ettenähtud ohvitserid vajaksid värskendamist õppeviisides; paljud tagavara- väe-ohvitserid pole seni astunud ohvitseri- dekogude sektiioonidesse — see oleks hä- davajaline.

Kokku võttes õppuste hinnanguid ja soove, peab veel kord alla kriipsutama lühi- ajaliste kordamisõppuste eesmäärke, mis on — mitte niivõrd teadmiste süvendamine, kuivõrd pildi saamine tagavaraväes ole- vast ohvitserkonnast, iga üksiku tundma- õppimine tema ametisse määramiseks pike- maajalisteks õppusteks ja kontakti loomine ja alalhoidmine tegevväega kui ka taga- varaväelastel oma vahel. Väeosad ja kaa- der peaksid seda aega kasutama iga taga- varaväelase juhi individuaalseks tundma- õppimiseks ja selle pildi kohaselt koostama lähemate pikemaajaliste õppuste kava. Olles õppinud tundma iga üksiku täienda- mist vajavad alad ja soovid enese täienda- miseks, peaksid väeosad neile nõu andma ja kätte juhatama teadmiste täiendamise võimalused õppuste vaheaegadel ning üht- lasi teatavaks tegema kuidas ja millal võiks väeosa kõiges selles soovijatele vastu tulla ja abiks olla.

M. T.

Sõjakirjandust.

LÄTI.

„MILITARAIŠ APSKATS“

nr. 12 — 1933.

Üldine jagu: J a l a v ä g i. Kindral Buivids. „Rahvuslik uhkus, kui hulga iseteadvus!“ — Käesolevas artiklis kindral B. vaatleb rahvusliku uhkust, kui hulga iseteadvust, puudutades küsimust hulga sõjaväelikkuse ja endaohverdamise võime üle. Artledes hulga omadusi, kindral B. jõuab otsusele, et hulk ei tunne piire ei jumaldamises, ega salgamises. — Kindral Auzans. „Kuidas arenes daugavgriivlaste kallaletung juulikuuh lahingutes“. — I Daugavgriiwa Läti küttide pataljoni kallaletungi käik 16. VII 16. ja ebaedu põhjused. — Kol. J. Ceplits. „Algatuse võimest“. — Kol. C., iseloomustades omaalgatuse tähtsust ja piire väiksemate üksuste juhitud, kriipsutab alla, et omaalgatust peab kindlasti eraldama omavolist. — E. R. „Mõtted Prantsuse sõjavägede manöövritest“. — Arvamused, mis väljenduvad Prantsuse ja Saksa ajakirjanduses moodsate sõjavägede ja relvade üle. — Cand. hist. P. Dreimanis. „Zemgallaste riik ja selle saja-aastane võitlus“. — Autor, vaadeldes Zemgali maakonda (Lõuna-Lätimaal) ja selle rahvast, jõuab otsusele, et muistsed zemgallased olid organiseeritud rahvas teatud maakonna piirides, s. o. neil oli oma riik — Zemgale, mille purustasid mõõgaordu rüütlid. — Ohv. k.-t. J. Burkevics. „Muistsete lätlaste jõulud“. — Jõulude kirjeldus rahvalaulude järgi. — Ohv. k.-t. Volfs. „Ringvaade Läti kaitseväge ülejateenijate elu-olust“. — Kapt. J. Dzenis. „Raudteede passiivne kaitse“. — Raudteede kaitsmine õhukallaletungi vastu moondamise teel, gaasikaitse korraldamine ja ekspluatatsiooni kindlustamine. — Kol.-ltn. Kleppers. „Kuidas kajastus välismaal Saksamaa väljaastumine Rahvasteliidust ja keeldumine osa võtta desarmeerimise konverentsist“. — Välismaa ajakirjanduse hinnangute kokkuvõte. — Kapt. Bulmanis. „Belgia kaitseväge enne ja nüüd“. — Belgia kaitseväge osa Maailmasõjas ja selle praegune seisukord. — „Arendagem oma keelt“. — Mõtted mõnede mõistete õige tarvitamise üle.

Suurtükiväe alal. Kv. insp. kpt.-ltn. Kalniņš-Vindedzkalns. „Õhukaitse suurtükiväe laskmise tingimused“. — Vastilmunud „Õhukaitse suurtükiväe ajutine laske-eeskiri“ IV jao sisu ülevaade. — Kapt. Kalacis. „Õhukaitse suurtükiväe laskmise tingimused“. — Märkmed märkmete juurde. — N.-ltn. Hauptmanis. „Laskmise andmete graafik“. (Graafiline plotter.) — Graafiku kirjeldus ja kasutamine.

Hobune ja ratsastamine. Ltn. Avsjukevičs. „Hobune Poola sõjaväes“. — Poola sõjaväes tarvitavate hobuste tüüpide kirjeldus.

Tehnika alal. Kindr.-major J. F. Fuller. „Sõja mehhaniseerimisest“. (Tõlge.) — Sõja mehhaniseerimise esile kutsuvate põhjuste ülevaade. (Järgneb.) — Kapt. Bergmanis. „Tagasi-pööramine auto-mootorite süütemagnetode juure“. — šveitsi „Scintilla“ vahrikust välja lastud uue magneto „Vertax“ kirjeldus. — Ars. „Venelaste lend stratosfääris“. — Mineva aasta 24. sept. toime pandud lennu kirjeldus. — Kapt. Kandis. „Tankid Maailmasõjas“. — Tankivas-

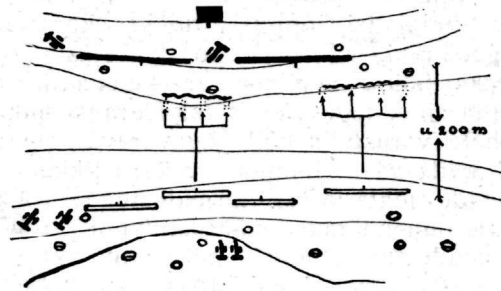
taste võitlusvahendite ülevaade. — Kv. insp. kapt. Lasmanis. „Side-taktika“. (Järg.) — 4. jagu. Sideüksuste organisatsioon ja ülesanded, väesade sidevõrgud. — Kroonika. — Ametlik osa. — Sõjakirjandus. — K.K. —

SOOME.

„SOTILASAIKAKAUSLEHTI“

nr. 2 — 1934.

Rünnak talvel üle lagendiku. Kirjut. maj. K. Savonius. Artikli autor selgitab näite varal rünnaku viise talvel üle lagendiku. Tegevus sünnib harilikul Soome maastikul, kus väikesed lagendikud esinevad sagedasti (vt. skeem 1). Perpendikulaarselt rünnaku suunale on lagendiku keskkohas ojaga nõgu, mille tõttu ründajal tuleb alul liikuda umbes 100 m allamäge ja selle järel tõusta umbes sama palju maad märke. Lagendikku piirab mõlemalt poolt madal mets. Rünnak teostatakse suuskadel. Ründab 4 rk-ga kõvendatud kompani, kuna kaitsjal jõude on poole vähem. Lumi on niivõrd sügav, et rünnakut peab sooritama tingimata suuskadel.

Joon. 1.

Rünnaku läbiviimisel kompül peab baseerima kahele tegurile ja nimelt — üllatusele ja võimaliku ülekaalu. Üllatust loodetakse saavutada vaid siis, kui enne rünnakut ei avata tuld ja kui püütakse jõuda kiiresti suuskadel allamäge võimalikult kaugele sel ajal, kui vastase tuli ei ole veel kuigi intensiivne. Samal ajal avatakse omalt poolt tugev tuli. Et täita teist — tugeva tule — nõuet, siis ei ole otstarbekohane, et kogu kompani hüppab korraga metsast välja. Niisugusel korral ei ole võimalik saada tule ülekaalu. Autor soovib lagendikku ületada kompaniga kahes järgus järgmiselt: esimene järk (pool kompanit ilma rk) teeb alul hüppe allamäge nii kaugele kui pääseb, kust ta jätkab liikumist trobikondadena ja üksikult teise järgu ja rk tule toetusel rünnaku lähtealusele. Selle järele teine järk sooritab hüppe esimese järgu ja rk tule toetusel. Rünnaku lähtealuselt ründab kogu kompani koos.

Edasi autor siirdub lahendamata järgmisi küsimusi:

1) Kuidas võitleja peab liikuma suuskadel, et ta pakuks endast vähema märgi.

Küsimuse aluseks ta soovib võtta Maailmasõja kogemusi, kus tulepositsioonil olev rk vajas tuleavamiseks 6 sek.

Roomates, kasutades suuske alusena, pakub võitleja kõige väiksema märgi, kuid niisugune liikumine on võimalik ainult allamäge täiesti tassisel maastikul; peale selle see liikumisviis on

väga aeglane ja väsitav. Liikumine hüpetena on võimalik, ehkki hüppe pikkus, võrreldes lumeta aega, väheneb $\frac{1}{2}$ — $\frac{1}{3}$ võrra (8—12 m). Siinjuures tuleb aga pidada meeles, et suuski ei tohi eraldada, sest nende allapanek kükalasendis nõuab vähemalt 2—3 sek., mille tõttu hüppe pikkus vastavalt lüheneb. Mahaheitmine sündigu vasakule küljele (juhul, kui sihitakse parema silmaga). Seesugusest asendist on tõusmine keppide abil kerge.

2) Kuidas suusataja peab rünnakul hoidma püssi?

Kui sõdur, liikudes mäkke, kannab püssi õlal ehk riputab kaela, siis ta ei saa lasta ega kasutada tääki; ta on niisugusel korral õieti relvata. Ainukeseks õigeks viisiks autor peab seda, et kepid hoitakse vasakus ja püss paremas käes, kusjuures püssi tarvitamine on kerge: püssi võib suusatamisel kasutada kepi asemel.

3) Kuidas mõjutab maastik rünnaku läbi viimist?

Päris tasane maastik on ebasoodus, sest vaenlase rk niitva tule ala kasvab. Niisugusel korral vastane võib oma rk-d viia sügavamale metsa, kust neid raske on leida. Kui aga ületatav lagendik moodustab nõo, siis pakub see mõndagi paremust (oletades, et mäkketõus suuskadel on võimalik üldse): Oma rk tule mõju on võimalik tõsta, ja üle peade lastes ei pruugi laskmist katkestada. Kompani liikumine allamäge on kiire, ja kuigi rünnaku lõpposa on raske, asetseb rünnaku lähteal osalt tabamata alal. Sel põhjusel vaenlane, kui ta soovib lasta ka nõkku, peab oma klp-d tooma metsa servale, kust nad on kättesaadavad ründajale.

4) Kas on niisugusel rünnakul edu?

Vaatamata lumerõivaste kasutamisele, erineb iga jagu ja rühm valgest lumest päris selgesti. Hüpete sooritamine ja laskmine on talvel raske, sest lumerõivastus — eriti aga suusad ja kepid .. (sest need on hädatarvilised) aeglustavad sõduri tegevust. Rünnak mäkke on talvel raske ja aeglane. Ründaja kujutab endast kaitsjale siis väga head märki. Autor jõuab tulemusele, et ründaja jõu ülekaalule vaatamata näites toodud rünnak võib harva õnnestuda. Edu võib saavutada vaid siis, kui ründaja suudab asetada kaitsja niisugusesse olukorda, kus ta tule mõju on tunduvalt vähendatud. Abinõudeks on pimedus ja suitsukatte.

5) Kui võrd pimedus kaitses ründajat?

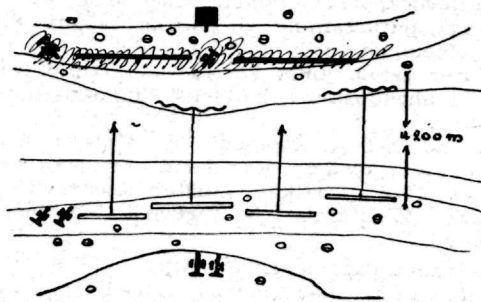
Kui puudub hele kuuvalgus, siis lumirõivasse riidetatud meest võib märgata umbes 30 m kauguselt, missugusel juhul õo peab olema juba kaunis valge. Võiks öelda, et praktiliselt ründaja pääseb öösi nägemata lähedamaa võitluse kauguseni. Teine lugu on kuulmisega. Suusatamise kahina kuulub juba võõrdlemisi kauge maa tagant. Kui tahetakse hoida alal ülltuse moment, siis on otstarbekohane aeg-ajalt tulistada kogu öö jooksul, et rünnaku momendil tulistamine ei riuks ülltuse.

Rünnaku sooritamisel ei ole soovitatav teha peatusi. Niiviisi ründaja saavutab edu rünnaku esimese astme läbiviimiseni, s. o. lähedamaa võitluseni. Siit peale ta satub jälle raskuste ette. Pimeduse tõttu võitlejad libisevad juhi käest ja edu arendamine on võimatu. Seepärast on soovitatav rünnata hommikupool ööd, kus edu arendamine jääks valgele ajale.

Suitsukatte tarvitamisel vastase ootamata tabamine on raske. Otstarbekohane suitsukatte

kasutamine võib aga tunduvalt kergendada rünnakut suuskadel ja asetada vaenlase isegi üllatusse. Autori isiklike kogemuste põhjal pimestav suitsukatte vähendab püssi ja kk tule tõhusust umbes 90%. Vastase rk-d harilikult määratud tuleülesannete kohaselt on valmis suunatud ja nendega on lugu pahem.

Ründaja peab sundima vastast vahetama rk tulepositsiooni ehk segama nende tuld enne rünnaku hetke. Et suitsukatte segab ka oma relvade sihtimist, siis tuleb vaenlase rk sundida positsioonilt lahkuma, ehk nende tuli maha suruda enne suitsukatte moodustamist, ja selle järele jätkata niikaua kui omad osad liiguvad suitsukattes. Kui ollakse kindel, et vaenlane rünnaku ajal siiski avab mõjuva tuletõkke, siis on parem rünnak viia läbi kahes järgus (vt. skeem 2). Esimene järk peatub rünnaku lähte-

Joon. 2.

alusel ja avab tule (peaasjalikult moraalne mõju). Kui vaenlase rk-te hääle järgi jõutakse selgusele, et nende tuli ei ole enam tõhus, alustab teine järk liikumist. Suitsukattest kompani ründab läbi tervikuna. Niisugust suitsukatet on võimalik moodustada ainult püssgranaatidega, sest suurtükiväge ja granaadiheitjaid mürskude ja kildude hajumise tõttu ei saa kasutada. Kokku võttes rünnaku võimalusi talvel suuskadel, autor tuleb otsusele, et ilma ööpimedusest ehk suitsukatte kasutamiseta ja kui ründajal ei ole rõhuvat tule ülekaalu, on rünnak võimatu.

—r.

AUSTRIA.

MILITARWISSENSCHAFTLICHE MITTEILUNGEN.

November, detsember 1933 ja jaanuar 1934.

1. Kindral E. Horsetzky. — L ä b i m u r r e. Vastase vägedest läbimurre loetakse Napoleoni sõjakunsti loominguks. Napoleon püüdis alati liüa vastast enne kui viimane jõudis koondada oma jõude otsustavaks lahinguks. L ä b i m u r r e teostamiseks Napoleon juhtis oma peajõud vastase koondamata osade vahele ja, saanud sel teel oma valdusse vastase sisemised operatsiooniliinid, purustas oma tugevate jõududega vastase eraldatud osad, kuna ta nõrgemad jõud vastast kinni pidasid. Selle järele Napoleon viis lõpule kavatsatud strateegilise läbimurre vastasest, — üleolevate jõududega teostatud kallalungiga kinni peetud vastase jõududele. Napoleoni strateegiline läbimurre teostus seega paljudest mitmel kohal ja ajal üksteisest eraldatud löökidest, kaitse- ja jälitamisoperatsioonidest. Selline talitusviis, mida ta meisterlikult valdas,

tuleb lugeda Napoleoni vägede-juhtimises tüübiliseks.

Tüübilise näitena on artiklis toodud ära lahing Austerlitz juures 02. 12. 1805, Asperni juures 22. 05. 1809 ja mõningaid näiteid Maailmasõjast.

2. Major J. Ringel. — Ühendusteede ja nende tundlikkus õhukallaletungide vastu. Ühendusteede võrgu ehitamine ja selle kasutamise võimalused on iga riigi üldmajanduselu aluseid. Ühendusteede tegevusvõime, tiheduse ning suundade järgi määrame ära ka iga üksiku maa sõjalise löögivalmisoleku.

Tulevikusõja üks tähtsamaid ülesandeid saab olema just ühendusteede kui vastase elulisemate ja tundlikkude elementide hävitamine ja sellepärast on väga tähtis, et rahua ajal ühendusteede võrgu kaitseks pöörataks suurt tähelepanu, ja et teedevõrk oleks arendatud sel viisil, et teede ühe osa purustamine ei paneks seisma liiklemise võimalust teede kõigil harudel.

Autor tahab anda käesolevas artiklis välja-vaateid ühendusteede kaitseks õhukallaletungide vastu.

3. Kolonel A. Dragoni. — Austria-Ungari ratsavägi kirdemarsil ja sõja algus 1914. Artikkel käsitleb Austria-Ungari ratsaväe kasutamist ja tegevust Maailmasõja algpäevil.

4. Kindralmajor E. Steinitz. — Ühe brigadiülema elamusi Luck'i juures 1916. a. hiliskevadel. Artiklis on toodud ära Austria 7. jalaväebrigaadi tegevus Luck'i ja Styri juures 1916. a. kevadel.

5. Kindral Wiesinger. — Austraalia ja maailmariigid. Väga sarnaselt Ida-Aasia probleemile on Austraalia probleem viimasel ajal kerkinud esile, kuna Vaiksel Ookeanil pörkavad kokku kolme tähtsama suurriigi huvid: Jaapani, P.-Am. Ühendriikide ja Inglismaa omad. Kuidas ka lähemas tulevikus viienda maailmajao saatuse kujuneks, üks on siiski kindel, et Austraalia vaiksed eraldumisaastad üld- ja sõjapolitiliselt on mööda.

6. Tehnilisi artikleid ja bibliograafia.

K. Kr.

N.-VENE.

VOJENNO-SANITARNOJE DJELO 1932. Nr. 5.

„Roomamise biomehaaniline analüüs“ (V. Suslov, A. Livsitz). Roomamine on sõjaolukorras sagedasti tähtsamaid ja möödapääsmatuid liikumismooduseid. Seni on seda kasutatud peamiselt 3 variandis: kõhuli, küljeli ja neljakile (neljakäpukile). Mainitud artiklis on püütud selgitada vastavate katsete najal — biomehaanilisel analüüsimisel ja kino-ülesvõtteil, milline roomamismoodus on kõige ratsionaalsem ja otstarbekohasem sõjaolukorras. Laboratoorseiks katseteks oli valitud kolm kursanti ühesuguste võimetega, kes täielikult oskasid siin kirjeldatud roomamismooduste tehnikat. Esimeseks tähtsamaks küsimuseks oli liikumise kiirus: kau-
gus 75 m, maapind kõva (maneežis), riietus suvi, ilma relvadeta, tagajärjed: neljakile 1 min. 30 s., küljeli 2 min. 30 s. ja kõhuli 3 m. 20 s. Peale

selle käsitatakse artiklis analüüsisvalt —, täielikult üksikute lihaste ja nende kihtide tööd ja jäsemete liikuvuse võimeid ja nende liikuvuse raa-
diust, ühe ja teise roomamismooduse juures ning jõutakse nende najal järgmistele tule-
mustele: 1) roomamismoodus neljakile biomehaanilisest vaatepunktist on kõige koha-
sem, tarvitab kõige ökonoomsemaid ja võrd-
lemisi harilikke, juba harjunuid liigutusi töö-
tavalt jäsemeilt, ning edasi liikuvuse kiirust
on siin võimalus arendada sammu pikendamisega,
selleks tuleb võimalikult põlved kordamööda küü-
narliiges, ette viia. Kuid varjumise vaatekohast
ei ole neljakile roomamine sobiv, vaagna kõrge
asendi tõttu liikumisvarieerumise momendil verti-
kaal reie seisundil, kuid ta võimaldab üldiselt kiir-
ret ja kergemat liikumist.

2) Küljeli roomamisel paistab nagu oleks see kasulik just selles mõttes, et ühe külje väsimisel võib teine külg töösse asetada, kuid see arvamuse ei ole just õige, sest väsimus tekib üldiselt, samuti kui kõhuli roomamisel. Ka varjumise suhtes ei ole ta kohane liig kõrge rindvöö ja pea asendi tõttu.

3) Kõhuli roomamine on varjumise vaatekohalt kõige kohasem, kuid miinusena on siin esimeste jäsemete mitte kasulik töö, nende liikuvuse piiratus, mille tõttu tekib ruttu väsimus, ning aeglane edasijõud.

Kokkuvõttes tähendatakse, et paremate tulemuste saamiseks on tarvis järgmist: a) vajalist kiirust (kõhuli moodus on liig aeglane), b) et oleks ökonoomne (kõhuli ja küljeli roomamine vajab suurt jõukulu), c) et oleks mõnus ja kerge liikuda kogu varustusega ja ka võimalik raskusi tassida, d) ja võimaldaks tarvilisel määral varjumist.

Et mainitud roomamismoodused ei rahulda kõiki neid tingimusi, tuleb leida mõni uus või kombineeritud moodus. Oma eriomaduses on neljakile moodus kõige loomulik, on lihtne, kerge, kiire, kuid miinusena on hea varjumise võimaluse puudumine, kõrge vaagnaristluu asendi tõttu; et seda vastavalt muuta ja varjumiseks kohandada, tuleb vaagna keskus ligendada maale, võimaluse piires reite laiali hoidmisega, toetudes labajala ja osa sääre seesmisküljele. See oleks siis nn. kombineeritud „poolneljakile“ moodus, mis enam-vähem rahuldaks eespoolmainitud nõudeid, oleks kergem, kiirem, võimaldaks varjumist ja varustusega liikumist.

Vastata küsimusele, et missugune moodus oleks kõige parem ja ratsionaalsem, ei ole just kerge. —

Seal, kus varjumise võimalused lubavad, on kõige parem roomata neljakile, kui seda aga ei saa maskeerimise vaatekohast kasutada, siis poolneljakile. Talvel lumega on kõige otstarbsem roomata kõhuli; kui tarvis on kaevuda maasse ja löigata tõkketraate, on parim küljeli. Järelikult tuleb tutvustada sõdureid kõigi siin tähendatud roomamismoodustega, kuid õpetada ja treenida ainult poolneljakile. Viimane on õige ja otstarbne selles, et sõdur võib sellest asendist kergesti kohe üleminna teisele moodusele — muuta poosi. Näiteks kui maskeerimine lubab ja tarvis suuremat kiirust, siis neljakile, valides ise parema maastiku ja teda ümbritseva olukorra kohaselt.

A. K-sar.

Sport.

Suusamärgi võistlused 2. ja Kuperjanovi üksiku jalaväepataljonis.

23. skp. korraldas 2. ja Kuperjanovi üksiku jalaväepataljoni allohvitseridekogu suusamärgi võistlused, missugused olid ühtlasi ka pataljoni allohvitserkonna vaheliseks võistluseks. Võistlusest võttis osa 25 allohvitseri. Võistlused peeti Lembitu kasarmute juures. Sellele vaatamata, et võistluse tee vähese lume ja sula ilma tõttu oli äärmiselt vilets, täitis nõutud tingimusi 18 osavõtjad.

Esikohtadele tulid:

Noortemeeste kl. 5 km: I n.a.o. Tamm — aeg 24.15 min., 2. ü. pat.; II. n.a.o. Lepisk — 24.57 — Kup. ü. pat.; III. v.a.o. Rooma — 25.53 — 2. ü. pat. v.a.o. Viljar — 2 ü. pat. n.a.o. Jääger — 2. ü. pat., n.a.o. Paulmeister — Kup. ü. pat., v.a.o. Alveus — K. ü. pat., v.a.o. Mättik — K. ü. pat., n.a.o. Lepp — Kup. ü. pat.

Keskealiste klassis 5 km: I v.a.o. Ratnik — aeg 24.41. — 2. ü. pat.; II. n.a.o. Tepper — 26.38 — 2. ü. pat.; III. veltv. Siimus — 26.40 — Kup. ü. pat., v.a.o. Pelt — Kup. ü. pat. ja v.a.o. Post — 2. ü. pat.

Vanade keskealiste klassis 5 km: I. veltv. Soonberg — aeg 30.16 — Kup. ü. pat.; II. v.a.o. Laurberg — 33.08 — Kup. ü. pat.

Vanade klassis 3 km: I. v.a.o. Sepp — aeg 21.12 — 2. ü. pat.

Noorte naiste klassis 3 km: proua Tamm — aeg 20.56.

Pataljoni vahelise võistlusena saavutas punkte 2. üksiku jalaväepataljoni allohvitserkond 60 ja Kuperjanovi üksiku jal.-pat. allohvitserkond 46.

Rändauhinna — „Söduri kuju“ võitis esmakordselt 2. üksiku jalaväepataljoni allohvitserkond. Esikohtadele tulijaile auhinnaks anti suusamärgid tasuta. E. T.

Kalevi ü. jalaväepat. ja 3. diviisi õppek. spordiühingu peakoosolekul

28. veebruaril s. a. valiti ühingu juhatus 1934. a. järgmises koosseisus: esimees ltn. M. Veski, abiesimees ltn. M. Lossmann, laekahidja n.-ltn. A. Palgi, sekretär veltv. J. Lepik ja varahoidja v.a.o. J. Tamm. Revisjonikomisjoni valiti kpt. J. Kendra, ltn. A. Vainlo ja v.a.o. J. Allik. Otsustati osa võtta „Üleriiklikkudest võimlemise- ja spordimängudest“. Otsustati astuda Eesti Spordi Kesklüüdi ja Ekraveliidu liikmeks.

Uuemat kirjandust.

E. Ruusauk, kapten — „Laskemoon“ I osa. Lõhkeainete kirjeldus ja hooldamine. Tartu, 1934. Autori kirjastus. 48 lk.

Raamat on mõeldud käsiraamatuna lõhkeainete tundmaõppimiseks ja hooldamiseks. Koguteos sisaldab kolm osa, millest teine ja kolmas osa ilmuvad järgmistes väljaannetes.

Esimeses osas on käsitletud tähtsamaid lõhkeaineid, mis tarvitusel sõjaväes.

Teises osas leiaks käsitlust suurtüki laske-
moona materjalosa ja liikide tundmine ja laske-
moona hooldamine.

Kolmandas osas käsitletakse sõjaajal väeosa-
de laskemoonaga varustamist.

Teadaanne.

Vabariigi Ohvitseride Keskkogu juhatus poolt kindral J. Laidoneri 50-nda sünnipäeva puhul kirjastatud mälestustekogu esimene väljaanne leidis lugejaskonnas haruldaselt sooja vastuvõttu — juba ettetellimised ületasid kaugelt trükitud eksemplaride arvu. Saabunud nõudmiste rahuldamiseks trükiti teine, lühendatud väljaanne. Nagu selgunud, püsib sellele vaatamata nõudmine täieliku väljaande järgi. Sellest välja minnes kavatakse V. O. K. juhatus asuda teise täieliku trüki väljaandmisele. Trükitavate eksemplaride arvu kindlaks tegemiseks on avatud ettetellimine. Raamatu hind kuni 1. aprillini s. a. ette tellides on:

brošeeritult	— 2.50 kr.
kalingurköites	— 3.10 „
nahkköites	— 3.60 „

Pärast 1. aprilli hinnad kallimad.

Tellida tuleb raamatut aadressil: Tallinn, Raekoja pl. 14, Vabariigi Ohvitseride Keskkogu majavanem kapten A. Landsberg. Raamatu hinna ette ärasaatmisel rahakaardiga või kirjamarkides saadetakse raamat ilmumisel postikulu-
deta kätte.

Male.

Toimetaja A. Burmeister.

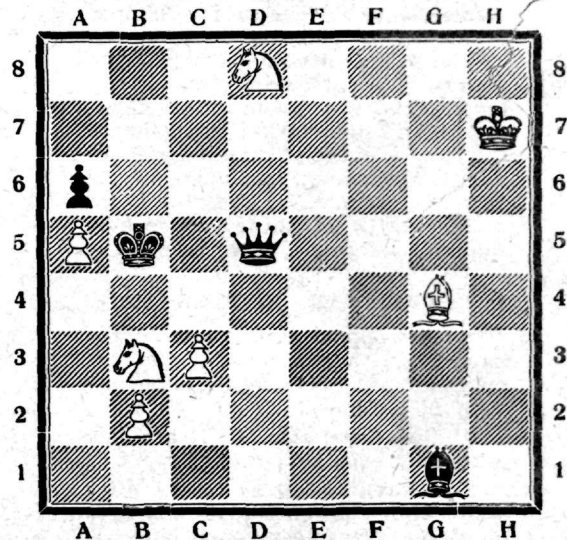
Kirjade aadress: Nõmme, Nurme tän. 29.

Lõpumäng.

Kokku seadnud Ardy Lutt (Tuhalaanes).

„Söduri“ esitrükk.

Mustad.

Valged.

Valged: Kh7, Og4, Rb3 ja d8, Ea5, b2 ja c3.

Mustad: Kb5, Ld5, Og1, Ea6.

Valged algavad ja võidavad.

„Sõduri“ toimetuses müügil olevate

raamatute nimekiri.

	Hind.		Hind.
1. MÄÄRUSTIKUD JA EESKIRJAD.			
Jalaväe eeskiri I osa. Jalaväe rivi. Juhtimise viisid ja abinõud. Üksik mees. Jagu. Laskurkompani. Pataljon. Rügement ja suuremate koondiste jalavägi. Ülevaatused, paraadid ja aupaugud. Lisad.	1.—	Üldine õppekava res. allohvitseride ettevalmistamiseks	—45
Jalaväe määrustik I osa. Korraldatud Kaitseliidule. 1926. a. väljaanne	—10	Üldine õppekava üleajateenijate allohvitseride ettevalmistamiseks	—45
Jalaväe eeskiri II osa. Jalavägi lahingus. Üldised põhimõtted. Pealetung. Kaitselahing. Jalaväe lahing eritingimused. Varustamine ja cvakuereimine	1.—	Katsekavad. Jalaväe ala. Üldine k. k. kl. ja tagavara lipnikkude ja nooreleitnantide kõrgendamiseks auastmes: rk alal, suuskjalgratturite alal, ratsaluurajate alal ja side alal	—50
Lahingueeskiri. (L. E.). Vägede juhtimise ja lahingutegevuse üldlauseid. Vägede liikumine ja puhkus. Pealetungi lahing. Kaitselahing. Lahing eritingimused	—85	Katsekavad. Ratsaväe laskurialal	—50
Sisemäärustik. II parandatud trükk	1.—	Katsekavad. Suurtükiväelaste kursus. Suurtükiväelaste mõõtealal	—50
Sisemäärustiku muudatused	—05	Juhend ohvitseride ja üleajateenijate allohvitseride täiendusõppuste korraldamiseks. Ohvitseride täiendusõppused. Üleajateenijate allohvitseride täiendusõppused	—60
Garnisoni määrustik I—III, Garnisoni vahiteenistus. Kaitseväe politseiteenistus	—75	3. JALAVÄE RELVADE MATERJALOSAD, EESKIRJAD JA KÄSIRAAMATUD.	
Garnisoni määrustik IV. Kaitseväe tseremooniad	—40	9 mm püstol Browning. Üldine kirjeldus ja hoolekandmise reeglid	—40
Luureteenistuse eeskiri. Luureteenistuse üldse. Luureteenistuse organid ja nende funktsioonid	—35	K. k. Madseni materjalosa kirjeldus	—60
Kaitseväe distsiplinaarkaristuste seadus. Üldised määrused. Distsiplinaarkaristused ja nende täideviimine. Distsiplinaarkaristuste määramine. Ülemate distsiplinaarvõimu piirid. Kiituste ja karistuste arvestamine	—35	Laske-eeskiri II vihk. K. k. Madsen	—50
Määrustik kaitseväe vedude korraldamiseks raud- ja veeteedel	1.—	9 mm püstol-kuulipilduja. (P.K.) Relvamehhanismid, nende töötamine ja hooldamine	—50
2. ÕPPEKAVAD. KATSEKAVAD.			
Üldine õppekava I. Üldine õppekava sõduri aastaseks ettevalmistamiseks I osa. Noorte 4-kuuline ettevalmistamine	—65	Ajutine juhend õhukaitse-kuulipilduja käsitamiseks. 1932. a. väljaanne. Õhukaitse-kuulipildujate materjalosa käsitamine ja laskmise põhimõtted, positsioonid. Vaatlusteenistus, side ja meeskondade väljaõpe	1.—
Üldine õppekava II. Reameeste 8-kuuline ettevalmistamine	—50	O. Käbala: Juhendid laskurile I vihk	—60
Õppekava sõduri aastaseks ettevalmistamiseks suurtükiväes. Noorte õppekava. Reameeste-mõõtjate õppekava	—60	O. Käbala: Juhendid laskurile II vihk. Vene vintpüssi täielik ülevaade ühes katsiste ja mõõduabinõude käsitlemisega	—50
		O. Sternbeck: Jalaväe relvade tuleomadused	2.35
		Kaigaskäsigranaadid. Joonis läbilõikega	—25
		K. Preibach: Käsigranaadid. Liigitus ja süstemed. Pildumine	—60
		Laske-eeskiri I osa muudatused.	—50
		Laske-eeskiri II osa muudatused.	—10
		Arisaka (Jaapani) vintpüssi materjalosa kirjeldus	—25

Kaitsevägede Ülemjuhataja Käsukiri

Nr. 7.

Tallinnas, 15. märtsil 1934. a.

(Kaitsevägede staap.)

12. märtsil s. a. astusin kolmandat korda kaitsevägede etteotsa noores Eesti Vabariigis. Iga kord on see sündinud rasketel hetketel meie riiklikus elus. Kui härra Riigivanem tegi mulle ettepaneku — asuda kaitsevägede juhtimisele, siis nõustusin sellega täies teadmises, et kaalul on mitte üksikisiku huvid, vaid kogu riigi ja rahva saatus. Eesti rahvas kogu iseseisvuse kestel on rajanud oma riiklikku ülesehitamist õiglusele, seadusele ja vabadusele, kaitseks sisemisele ja välisele rahule, mis on pandiks praeguste ja tulevaste põlvete edule. Eesti rahvas oma rõhuvas enamuses on seaduslikku ja demokraatlikku korda austav rahvas. Iseseisvuse saavutamise peale on ta, vaatamata erakondadesse kuuluvusele, ikka rajanud oma tegevuse vabale mõtlemisviisile ja oma töökspidamise vabale esiletoomisele.

Kuid kahjuks meie riiklikus elus viimase ajal on tekkinud ja arenenud poliitiline liikumine, mis, võttes endale küll meie rahva õilsaima nimetuse, asus aga oma poliitiliste sihtide taotlemisel nende Eesti rahva pühade paleuste eitamisele, mis põhiseaduses üles seatud. Selle liikumise viimase aja sammud ja esinemised üha eitasid meie riigi seaduslikku ja demokraatlikku korda, arendades erilist, meie rahvale võõrast ja väljastpoolt sissetoodud joont, mille sisuks on ühe erakonna kõikvõimsus, milline võimule saades valitseks kõigi üle — ka siis, kui erakond ise riigis oleks vähemuses. Mainitud poliitiline liikumine, alustades oma tegevust ideelises suunas ja omades vabadussõjalaste nimetuse, libises poliitilistes püüetes selliste juhtide kätte, kes tõid esile Eesti rahva riiklikus elus senitundmatut ja hoolimatut demagoogiat, tehes kõike maha ja eitades kõike seda, mis Eesti rahvas põlvest põlve on korda saanud, eriti iseseisvuse ajal. Oma poliitiliste sihtide taotlemisel selle poliitilise liikumise juhid hoolimatult külvasid rahva hingesse

viha ja vaenu ning killustasid rahva ühtlust, kihutades rahvakihte üksteise vastu. Kõike, mis meie rahvas oli pikkade aastate kestes tunnustanud oma aadeteks, hüljati ja ühtlasi ikka enam ja enam tuli nähtavale püüe — hävitada möödunud aastal oktoobrikuus rahva poolt omaks võetud kõrgeid töökspidamisi, mis leidsid väljenduse põhiseaduse muutmises. Asemele pakuti rahva hingele võõrast ja võõrsilt omandatud põhimõtteid, mille aluseks on ühe erakonna ainuvalitsus, ühtlasi kuulutades kõigile riiklikult teisiti mõtlejaile kadu. Selle erakonna sisemine kord erines tunduvalt demokraatlikkudest põhimõtetest. Pandi maksma ka erakonna sisemises elus ühe juhi põhimõte. Need on meile võõrad, väljastpoolt sissetoodud ideed, mis ei ole vastuvõetavad Eesti rahvale juba ajalooliselt. Vabadussõjas meie kiskusime ennast lahti sarnastest ideedest, mis põhjenesid ühe erakonna süsteemile. Ja see, mis oli võõras meie rahvale Vabadussõjas, on seda ka praegu. Uus poliitiline liikumine hülgas meie riigihümni, millega Eesti rahva parimad pojad andsid oma elu ja tervise, võideldes riikliku iseseisvuse eest rahvale pühas Vabadussõjas. Võeti tarvitusele võõrsilt laenatud riietus ja tervitusviisid. Muutudes poliitiliseks erakonnaks, legaalse propaganda kõrval arendati äärmiselt hoolimatut ja demagoogilist kihutustööd meie riigivõimu ja kõigi nende Eesti rahva liikmete vastu, kes riiklikult mõeldes, rajasid oma püüded õiglusele, seadusele ja vabadusele ning sisemisele ja välisele rahule. Kihutati vähemteadlikke rahvakihte kõigi nende vastu, kes kümneid aastaid on võidelnud Eesti rahva heaolu eest ja kes oma verd ja tervist jätnud Eesti kodu püha pinna kaitseks.

Asudes võimuhaaramise teele, uus poliitiline erakondlik liikumine avas oma read kaalumatult ka kõigile ollustele, kelle isiklik minevik ja suhtumine Eesti riigi

iseseisvusse oli paremal juhul ükskõikne, aga veel sagedamini vaenulinegi. Nii sul- las uue poliitilise erakonna ridadesse Eesti riiklusele ja rahva tõekspidamistele vaenulisi elemente, kes lootsid saaki riigi arvel. Asi läks nükaugele, et võeti tarvitusele isegi ähvardusi. Riigi siseeluse tulid ilmsiks tõsised ja ohtlikud tundemär- gid. Kujunes välja samane kodusõja ja riigipöörde õhkkond, mis meie rahvale tuntud 1. detsembri 1924. a. sündmustest. Hakkas tekkima olukord, kus seadust ja vabadust armastav kodanik ei olnud en- das kindel homse päevas. Kõigi nende püüetega ja tegevusviisidega uus poliitiline erakondlik liikumine äratas tõsist muret ka meile sõbralikkudes riikides. Ikka roh- kem ja rohkem nendest riikidest kuuldus murelikke hoiatushääli. Ühtlasi hakkas aga ka silma torkama imelikke huvisid mõnede välisringkondade poolt meie sise- poliitiliste sündmuste vastu. Väljaspool arenes arvamine, et Eesti Vabariik on rahuliku ülesehituse teelt libisenud ohtli- kule rajale, kus Eesti tulevik muutus küsitavaks.

Eesti Vabariik on läbi elanud suure vapustuse oma iseseisvuse keskes 1. det- sembril 1924. a. Sarnaseid vapustusi ei tohi enam tulla. Ei tohi mängida meie riikliku iseseisvusega. Ei tohi asuda meie riiki kaduleviivale rajale. Riigivõim peab kaitsma põhiseaduslikku korda ja tarviduse korral sündmustest ette jõudma, nagu see sündiski 12. märtsil s. a. Oleks sarnaselt suudetud toimida ka enne 1. det-

sembrit 1924. a., siis oleks asjatu vere- valamine ka siis jäänud ära. Asja edasi- lükkamine käesoleval aastal kujunenud õhkkonnas oleks meie riiklikule iseolemi- sele ohtlikuks saanud, ja seda mitte üksi sisepoliitiliselt, vaid mis kõige kardetavam — oht oleks tulnud väljast. Meie tahame kaitsta oma iseseisvust, õiglust, seaduslik- kust ja vabadust!

Kaitseväge kõrgem ülesanne seisab Eesti rahva riiklikkude tõekspidamiste kaitsmi- ses. Eriti vastutusrikkalt lasub see üles- anne kaitseväge kaadri õlul. Eesti kait- seväed on Vabadussõjas olnud ja jäävad Eesti rahva riiklikkude aadete kehasta- jaks. See veendumus püsigu kaljuna meie kaitseväge kaadri hinges ja võõras olgu neile kõik, mis rahvas ei ole seaduslikult omaks võtnud. Olen veendunud, et kait- sevägedes esiletulnud väärnähted olid ük- sikud ja juhuslikud ja on nüüd kadunud. Kinnitan, et mina ei vaata sellele, mida inimene mõtleb. Igal inimesel peab olema mõttevabadus. Kuid iga kaitsevaelane peab teotsema oma ülesannete koha- selt riikliku julgeoleku kaitseks. Kaitse- väed on ja jäävad riigis nii välise kui ka sisemise julgeoleku aluseks. Kaitseväed peavad olema kindlalt valitsusvõimu käsu- tuses. Meie võidurikkad kaitseväed olgu ja jäägu põlvest põlve Eesti rahva pühade aadete kehastajaks. Hoidkem seda, mil- le raskest võitluses oleme kätte saanud!

J. LAIDONER,

Kindralleitnant,

Kaitseväge Ülemjuhataja.